

BEZPEČNOST A OCHRANA ZDRAVÍ DĚTÍ A ŽÁKŮ VE ŠKOLÁCH

Ví vaše škola a její zřizovatel o změnách v této oblasti?

V srpnu 2005 zrušilo Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy (dále jen MŠMT) svým opatřením č.j. 24904/2005-14 některé vnitřní předpisy. Mezi těmito předpisy byly také všechny metodické pokyny, které se týkaly zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví (dále jen BOZ) dětí a žáků ve všech školách a školských zařízeních. Po upozornění Českomoravského odborového svazu pracovníků školství (dále jen ČMOS PŠ), že tento zásah by mohl mít velmi negativní dopady, protože každá škola by se mohla řídit vlastními nebo také žádnými pravidly a stanovovat vlastní podmínky pro zajištění BOZ, což by ve svých důsledcích znamenalo diametrálně odlišný přístup při stanovování rizik, přistoupilo MŠMT k řešení této situace. Proto v říjnu 2005 vznikla na MŠMT pracovní skupina složená z odborníků na BOZ. Tato skupina měla za úkol připravit jeden nový metodický pokyn, který by nahradil zrušené metodické pokyny řešící původně tuto problematiku. Dále je potřeba zdůraznit, že dřívější metodické pokyny se týkaly a byly určeny všem školám. Stávající metodický pokyn je závazný pouze pro školy a školská zařízení (dále jen školy) zřizované MŠMT. Jsme ale velmi silně přesvědčeni, že takto koncipovaný pokyn převezmou ostatní zřizovatelé škol (kraje, obce, magistráty, soukromé subjekty atd.) a bez zásadních změn a zásahů vydají své metodické pokyny pro školy ve své působnosti, které pro školy budou závazné.

V žádném případě si autoři tohoto výkladu nekladou za cíl vytvoření „jednotné školy“, ale po mnoha zkušenostech jsou přesvědčeni, že v oblasti BOZ je třeba nastavit taková pravidla, která zamezí nebo sníží úrazovost na školách a akcích pořádaných školou. Nedovedeme si dost dobře představit, že například na lyžařském kurzu se budou dvě různé školy v jednom rekreačním zařízení na horách řídit zásadně odlišnými pravidly bezpečnosti. O soudních sporech ani nemluvě.

Vzhledem k tomu, že se neustále množí dotazy ředitelů škol a učitelů na podrobnější informace a výklady jednotlivých článků, dovolují si autoři předložit vlastní pohled na danou problematiku.

Autory dále uvedeného výkladu, který připravili exklusivně pro UN, jsou místopředseda Českomoravské konfederace odborových svazů

PaedDr. PAVEL SKÁCELÍK a svazový inspektor Českomoravského odborového svazu pracovníků školství ing. JAN ROMANĚNKO. Před uveřejněním samotného pokynu s výkladem některých jeho bodů jsme je požádali o rozhovor. V odpovědích se vzájemně doplňovali.

Hovoříte o zrušení metodických pokynů. Týká se to i oblasti bezpečnosti práce, tedy i školských pracovníků?

Ne, v BOZP změny nejsou. Jak víte, připravuje se nový zákoník práce, ale ten – pokud projde celým legislativním procesem – bude platit až od ledna příštího roku. Takže o záležitostech kolem zaměstnanců se můžeme bavit až v té době, podle toho, jak nakonec bude vypadat zákoník práce.

Takže můžeme naše čtenáře stále odkazovat (pokud jde o BOZP) na dvojčíslo 24-25 UN, které jsme společně vydali 15. 6. 2004?

Ano, i když se od té doby některé věci změnilly, například objevila se nová věc, a tou je problematika kouření ve školách. Možná by stálo za to některé záležitosti upřesnit, ale ten základ platí pořád. Co se týče změny BOZP školských pracovníků, musel by být nejdříve zrušen či změněn pracovní řád, což se nestalo. Je to jiná situace než v případě bezpečnosti a ochrany zdraví dětí a žáků.

Takže k BOZ žáků. Co to pro školy znamená, že v srpnu 2005 byly zrušeny všechny metodické pokyny MŠMT v této oblasti?

Znovu a poněkolkáté zdůrazňujeme, že nový, jednotný metodický pokyn, který vydalo MŠMT s platností od 1. ledna 2006, je závazný pouze pro školy, které ministerstvo zřizuje. Ale my důrazně doporučujeme, aby i ostatní zřizovatelé nějakým způsobem převzali články tohoto pokynu za své, třeba i s úpravami či doplňky. A aby zavázali podobným dokumentem školy, které zřizují. Metodický pokyn, o němž dnes hovoříme, vypracovala odborná komise, jejíž členové znají jak všechny legislativní souvislosti, tak školskou praxi. A bylo by dobré, kdyby se základní prvky bezpečnosti žáků co nejvíc sjednotily, a to bez ohledu na region či zřizovatele. Je to v zájmu zřizovatelů, vedení škol, učitelů a především žáků a jejich rodičů.

Jak docílit toho, aby nejen „ministerké“ školy byly zavázány řídit se tímto nebo podobným metodickým pokynem?

Těch možností je několik. Především si tento pokyn může škola převzít sama a včlenit ho do školního řádu. Druhá varianta je, že tento pokyn převezme zřizovatel – kraj, obec – a zaváže jím všechny své školy. Co se týče krajů, tak právě v době, kdy vychází toto číslo UN, se koná schůzka zástupců krajů s pracovníky MŠMT, kde krajům nabídneme variantu tohoto metodického pokynu „ušitou na jejich míru“. Tam to vidím dost optimisticky. Věříme, že krajští představitelé nám porozumí, že jim nechceme nic diktovat, zasahovat do jejich pravomocí, ale že jde o čistě odbornou radu a pomoc. Ale sejít se takhle s představiteli všech obcí, které zřizují mateřské a základní školy, to je nereálné.

Co mateřským a základním školám tedy doporučíte?

Pokud sám zřizovatel, tedy v tomto případě obec, nic v oblasti BOZ dětí a žáků nepodnikne, doporučujeme ředitelům škol seznámit se s tímto pokynem a společně s rodiči, s radou školy, včlenit třeba i modifikovaný pokyn do svého školního řádu. Domnívám se, že rozumný starosta bude rád, že se ředitelé a ředitelky škol o tuhle věc postarali a nebude nic namítat. Školní řád je dokument závazný pro všechny zúčastněné – učitele, žáky i rodiče. Případná nešťastná událost v oblasti bezpečnosti či ochrany zdraví dětí a žáků se pak dá vyřešit na základě jasných, předem daných pravidel. Pokud ovšem tento bod školní řád neobsahuje nebo se odkazuje na zrušené dokumenty, může mít především vedení školy problémy. Samozřejmě, že s touto změnou ve školním řádu musejí být řádně seznámeni všichni učitelé, rodiče a poučení žáci.

Díval jsem se na webové stránky náhodně vybraných škol a studoval jejich školní řády. Některé, co se týče BOZ žáků, tam mají jen drobnou poznámku, že žáci jsou povinni dávat si pozor, aby si nenatloukli nos. Jiné školy se tomu věnují podrobně, ale vycházejí z těch zrušených metodických pokynů. Co s tím?

Podceňovat tuto oblast se nevyplácí. Proto opakují, že sama škola může převzít základní prvky tohoto metodického pokynu. A co se týče odkazu na zrušené metodické pokyny – škola ten doku-

ment, respektive všechny jeho články může převzít. Věcně. Jen už by měl zmizet ten odkaz na to, že jde o ministerský pokyn tak a tak očíslovaný z toho a toho data, protože ten pokyn je zrušený. Ale jestli školám věcně nadále vyhovuje, může si ho nechat ve školním řádu a vydávat ho za svůj, ne za oficiální úřední pokyn. Ale my preferujeme vycházet z toho nového pokynu, který lépe vyhovuje současným podmínkám.

Takže to shrňme. Co by měl teď udělat ředitel školy, pokud se s novou situací zatím škola nevyrovnala?

Především se poradit se svým zřizovatelem, jak má postupovat. O krajích už jsme mluvili, ty dostanou radu a pomoc na společné schůzce. Ale my máme na ČMOS PŠ takový vzorový metodický pokyn i pro mateřské a základní školy, tedy pro obce, které je zřizují. Obce, školy, členové školských rad, prostě všichni, jichž se problematika BOZ dětí a žáků týká, se mohou obrátit přímo na ČMOS a mohou počítat s tím, že jim poradíme, jak postupovat (kontakt viz

rámček na této straně). Je třeba dodat, že o možnosti využít radu budou informováni všichni svazoví (ČMOS PŠ) inspektoři bezpečnosti práce, kteří také budou umět poradit. Navíc všechny informace k BOZ budou vyvěšeny na webových stránkách ČMOS PŠ, včetně kontaktů a vzorových metodických pokynů pro jednotlivé typy škol. Takže všichni zúčastnění se s ním mohou podrobně seznámit. Přesto pokud by dál měli nějakou nejasnost, je tu kontakt v rámečku.

Kacířská otázka – je záležitost metodického pokynu skutečně tak důležitá? Proč?

Protože zákon ani vyhláška neřeší konkrétní situace, takže třeba v případě úrazu žáka na lyžařském výcviku by to mohlo přejít v nekonečné a možná i prohrané soudní pře s rodiči. Ostatně o důležitosti metodického pokynu svědčí mimo jiné i skutečnost, že ministerstvo školství, coby zřizovatel, své školy tímto dokumentem po zrušení předchozích poměrně rychle zavázal.

Kdo má právo zjišťovat ve školách, jak na tom jsou s ustanovením a dodržováním pravidel BOZ dětí a žáků?

To stanoví zákon: zřizovatel, inspekce práce – tedy státní dozor, Česká školní inspekce a svazoví inspektoři bezpečnosti práce.

Když jsme u inspektorů ČMOS. Jsou školy, které nemají odborovou organizaci. Pomůžete jim? A smí tam svazový inspektor jít na kontrolu?

Na obojí odpovídáme ano. Když bude chtít škola poradit, nebudeme se ptát na počet odborářů ve sborovně, ale zároveň ředitel školy nemůže odmítnout kontrolní návštěvu svazového inspektora s tím, že nemají ve škole odbory. Jenom je třeba říci, že svazoví inspektoři toho mají hodně, proto je třeba na případné návštěvě se včas domluvit. Nejedná se o tzv. uvolněné pracovníky. **fy**

Ing. Jan Romaněnko

svazový inspektor BOZP, ČMOS PŠ
tel.: 777 196 341
RomanenkoJan@seznam.cz

METODICKÝ POKYN

k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních zřizovaných Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy

Úvodní ustanovení

Pro bezpečnost a ochranu zdraví při výchově a vzdělávání dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních má výkon dozoru¹ nad činností dětí, žáků a studentů mimořádný význam. Konkrétní úkoly a podrobnosti v péči o bezpečnost a ochranu zdraví a v jejich rámci i úkoly dohledu nad dětmi, žáky a studenty škol a školských zařízení stanoví pro jednotlivé typy škol a školských zařízení obecně platné právní předpisy.

Cílem metodického pokynu je zdůraznit klíčová ustanovení těchto předpisů a doporučit způsob postupu při zajišťování bezpečnosti a ochrany zdraví při výchově a vzdělávání dětí, žáků a studentů (dále jen „žák“) ve školách a školských zařízeních.

Výklad: Upozorňujeme na pojmy „dohled“ a „dozor“ uvedené pod čarou. Dohled může provádět opravdu každá fyzická osoba, která byla o to požádána bez jakékoliv právní vazby a zodpovědnosti. Např. instruktorovi na lyžařském kurzu se stane úraz a nemůže pokračovat ve výcviku. Může proto požádat cizí osobu, aby dohlédla na skupinu žáků, které přerušil výcvik, po

nezbytně nutnou dobu, než k družstvu přijede jiný instruktor. Dozor nad žáky může kromě pedagogického pracovníka vykonávat i jiná osoba, která je v pracovním právním vztahu ke škole a pokud to s ní bylo dohodnuto (čl. 14 Pracovního řádu). Jedná se tedy o náležitý dohled, který splňuje prvky výchovného působení.

Čl. 1

Předmět a rozsah úpravy

(1) Tento metodický pokyn stanoví postupy vedoucí k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví žáků ve školách a školských zařízeních (dále jen „škola“).

(2) Tento metodický pokyn je určen pro právnické osoby vykonávající činnost škol zřizovaných Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy. Podpůrně jej mohou užívat i ostatní školy zapsané do školského rejstříku a poskytovatelé služeb souvisejících se vzděláváním a výchovou.

Výklad: Slovo „podpůrně“ by se dalo nahradit slovem nezávazně. Co se týče pojmu „poskytovatelé služeb“, jsou to například plavecké školy, které nejsou

uvedeny ve školském rejstříku, ale zajišťují povinnou výuku plavání.

Čl. 2

Předcházení rizikům

(1) Školy zajišťují bezpečnost a ochranu zdraví žáků při vzdělávání a výchově (dále jen „vzdělávání“), činnostech s nimi přímo souvisejících a při poskytování školských služeb.² K zabezpečení tohoto úkolu škola přijímá na základě vyhledávání, posuzování a zhodnocování rizik spojených s činnostmi a prostředím opatření k prevenci rizik.³ Při stanovení konkrétních opatření bere v úvahu zejména možné ohrožení žáků při vzdělávání v jednotlivých předmětech, při přesunech žáků v rámci školního vzdělávání a při účasti žáků školy na různých akcích pořádaných školou. Zároveň přihlíží k věku žáků, jejich schopnostem, fyzické a duševní vyspělosti a zdravotnímu stavu.

Výklad: Pokud škola z různých příčin doposud nemá vyhledána, posouzena a vyhodnocena rizika, která mohl ředitel školy vypracovat sám nebo odborně způsobilým zaměstnancem, je povinen zajistit toto prostřednictvím jiné od-

¹ Pokud jde o pojem „dohled“ (užívaný občanským zákoníkem a zákonem č. 561/2004 Sb.) a pojem „dozor“ (užívaný pracovním řádem), je nutné uvést, že pojem „dohled“ je obecným zákonným pojmem, zatímco pojem „dozor“ je pojmem užívaným pouze v oblasti školství. Z hlediska praktického i právního však v těchto pojmech není žádný rozdíl (viz právní výklady MŠMT).

² § 29 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání a o změně některých zákonů (školský zákon).

³ § 132 a §132a zákona č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů.

borně způsobilé osoby, což může být právnícká nebo fyzická osoba. Upozorňujeme na skutečnost, že v této oblasti působí velké množství firem a osob, ale problematiku a zkušenosti ze školského prostředí jich nemá mnoho. Konečnou zodpovědnost za BOZ žáků má vždy ředitel školy.

(2) Škola podle školního vzdělávacího programu, zpracovaného na základě příslušného rámcového vzdělávacího programu, seznamuje žáky s nebezpečím ohrožujícím jejich zdraví tak, aby bylo dosaženo klíčových kompetencí vztahujících se k ochraně zdraví žáků a jejich bezpečnosti. Tyto klíčové kompetence jsou vytvářeny na základě vzdělávacího obsahu – očekávaných výstupů a účelně zvoleného učiva. Ve školním vzdělávacím programu je ochrana a bezpečnost zdraví součástí výchovy ke zdravému životnímu stylu a zdraví člověka, chápanému jako vyvážený stav tělesné, duševní a sociální pohody. Jedná se o nadpředmětové téma, jehož součástí je mimo jiné dopravní výchova, ochrana člověka za mimořádných událostí, problematika první pomoci a úrazů, prevence sociálně patologických jevů, ochrana před sexuálním zneužíváním atp.

Výklad: Jakékoliv informace nebo seznámení žáků s nebezpečími na úseku BOZ jsou vždy prevencí před možným ohrožením zdraví a života. Doporučujeme při zařazování problematiky BOZ do nadpředmětových témat konzultaci s odborníky.

(3) Školy jsou při vzdělávání a s ním přímo souvisejících činnostech a při poskytování školských služeb povinny přihlížet k základním fyziologickým potřebám žáků a vytvářet podmínky pro jejich zdravý vývoj a pro předcházení vzniku sociálně patologických jevů.⁴ Rámcové vzdělávací programy stanoví kromě konkrétních cílů, formy, délky a povinného obsahu vzdělávání i podmínky bezpečnosti a ochrany zdraví.⁵

(4) Ředitel školy vydá školní řád; ředitel školského zařízení vnitřní řád.⁶ Školní řád a vnitřní řád upravuje podrobnosti k výkonu práv a povinností žáků a jejich zákonných zástupců a podmínky zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví žáků a jejich ochrany před sociálně pa-

tologickými jevy a před projevy diskriminace, nepřátelství nebo násilí. Školní řád nebo vnitřní řád zveřejní ředitel na přístupném místě ve škole, prokazatelným způsobem s ním seznámí zaměstnance a žáky školy a informuje o jeho vydání a obsahu zákonného zástupce nezletilých žáků.

Výklad: Doporučujeme, aby opatření, která školy po konzultacích s odborníky na danou problematiku přijmou, byla zpracována co nejpodrobněji do školního nebo vnitřního řádu škol, protože se tímto opatřením eliminuje různý možný výklad a zároveň se ředitelé škol chrání před případnými právními problémy.

Čl. 3 Povinnosti žáků

Žáci jsou povinni na úseku zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví zejména

a) dodržovat školní a vnitřní řád a předpisy a pokyny školy k ochraně zdraví a bezpečnosti, s nimiž byli seznámeni,⁷

b) plnit pokyny zaměstnanců škol vydané v souladu s právními předpisy a školním nebo vnitřním řádem.

Výklad: Seznámení musí být provedeno neoddiskutovatelně prokazatelným způsobem, který v dalším textu bude řešit článek 9.

Čl. 4 Omezení pro činnost žáků

(1) Pokud školy při vzdělávání žáků organizují praktické vyučování, praktickou přípravu, případně jiné práce, mohou mladistvé žáky zaměstnávat pouze činnostmi, které jsou přiměřené jejich fyzickému a rozumovému rozvoji a poskytují jim při práci zvýšenou péči.⁸

(2) Na žáky se při praktickém vyučování a při praktické přípravě vztahují ustanovení zákoníku práce⁹, která upravují pracovní dobu, bezpečnost a ochranu zdraví při práci, péči o zaměstnance a pracovní podmínky žen a mladistvých, a další předpisy k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci.

(3) Školy dodržují zákazy prací a pracovišť platné pro ženy a zákazy prací mladistvým¹⁰ a podmínky, za nichž

mohou mladiství tyto práce výjimečně konat z důvodu přípravy na povolání.¹¹

Výklad: Vzhledem k tomu, že toto seznámení musí být opět prokazatelné, doporučujeme vypracovat jednoduchou směrnici o zakázaných pracích mladistvých.

Čl. 5 Zdravotní předpoklady

(1) Školy se řídí ustanoveními zvláštních předpisů, jež se týkají zjišťování zdravotního stavu žáků a jejich zdravotní způsobilosti pro příslušný obor vzdělání.

Výklad: Upozorňujeme ředitele škol, že žádná právní norma nestanovuje pravidla, ve kterých oborech je potřebná zdravotní způsobilost. Toto je pouze v kompetenci a na zodpovědnosti ředitelů škol. Je dosti zarážející, že např. absolvent specializovaného učiliště dokončí učební obor, ale při nástupu do zaměstnání nebude moci na základě zdravotní způsobilosti, kterou po něm bude požadovat jeho zaměstnavatel, vykonávat odpovídající práci. Přípravu je se řešení na úrovni MŠMT a ministerstva zdravotnictví.

(2) Pro účast na některých vzdělávacích činnostech školy, například na škole v přírodě, sportovních a tělovýchovných akcích, výuce plavání nebo lyžařském výcviku, se vyžaduje zdravotní způsobilost,¹² kterou posuzuje a posudek vydává praktický lékař pro děti a dorost. Praktický lékař pro děti a dorost, který dítě registruje, v posudku dále uvede, zda se dítě podrobilo stanoveným pravidelným očkováním nebo má doklad, že je proti nákaze imunní nebo že se nemůže očkování podrobit pro trvalou kontraindikaci.

Výklad: Je potřeba trvat na předkládání posudků a potvrzení od lékaře, protože jsou i známy případy zatajení vážných vrozených vad, které by mohly zkomplikovat výuku nebo jinou činnost. Pokud se bude jednat o akce, které nejsou taxativně vyjmenovány v zákoně, doporučujeme tyto podmínky stanovit ve školním (vnitřním) řádu.

(3) Zákonní zástupci nezletilých žáků a zletilí žáci jsou povinni informovat

⁴) Blíže k prevenci sociálně patologických jevů vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních.

⁵) § 4 a § 5 zákona č. 561/2004 Sb., (školský zákon).

⁶) § 30 zákona č. 561/2004 Sb., (školský zákon).

⁷) § 22 zákona č. 561/2004 Sb., (školský zákon).

⁸) § 165 zákona č. 65/1965 Sb., (zákoník práce), § 65 zákona č. 561/2004 Sb., (školský zákon).

⁹) § 65 zákona č. 561/2004 Sb., (školský zákon).

¹⁰) § 149, § 150, § 153 a § 167 zákona č. 65/1965 Sb., (zákoník práce), nařízení vlády č. 178/2001 Sb., kterým se stanoví podmínky ochrany zdraví zaměstnanců při práci, ve znění pozdějších předpisů.

¹¹) Vyhláška č. 288/2003 Sb., kterou se stanoví práce a pracoviště, které jsou zakázány těhotným ženám, kojícím ženám, matkám do konce devátého měsíce po porodu a mladistvým, a podmínky, za nichž mohou mladiství výjimečně tyto práce konat z důvodu přípravy na povolání, § 66 odst. 6 a § 97 odst. 7 zákona č. 561/2004 Sb., (školský zákon).

¹²) § 9 a 10 zákona č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

školu¹³ o změně zdravotní způsobilosti, zdravotních obtíží žáka nebo jiných závažných skutečnostech, které by mohly mít vliv na průběh vzdělávání nebo na účast na akcích podle odstavce 2.

(4) Změny zdravotního stavu, ke kterým dojde v průběhu vzdělávání a s ním přímo souvisejících činnostech a které mohou mít vliv na zapojení žáka do prováděných činností, oznamují žáci okamžitě příslušnému pedagogickému pracovníkovi.

Výklad: Doporučujeme, aby hlášení těchto změn bylo prokazatelné a bylo založeno do dokumentace žáka.

Čl. 6

Uvolňování žáků z vyučování

(1) Ředitel školy může ze závažných důvodů, zejména zdravotních, uvolnit žáka na žádost zcela nebo zčásti z vyučování některého předmětu; žáka se zdravotním postižením může také uvolnit z provádění určitých činností, popřípadě rozhodnout, že tento žák nebude v některých předmětech hodnocen. Konkrétní podmínky, za nichž lze uvolnit z vyučování žáka, stanoví školní řád.

Výklad: Uvolněním žáka na žádost se asi rozumí na žádost zákonných zástupců nebo zletilých žáků. Musí být prokazatelné s podpisem a mělo by jasně popisovat důvod. Je pouze na rozhodnutí ředitele školy, zda tento důvod uzná.

(2) Žák nemůže být uvolněn z předmětu rozhodujícího pro odborné zaměření absolventa. V předmětu tělesná výchova ředitel školy uvolní žáka z vyučování na písemně doporučení registrujícího praktického lékaře pro děti a dorost nebo odborného lékaře. Žák není z předmětu, z něhož byl zcela uvolněn, hodnocen.

(3) Ředitel školy je povinen přerušit vzdělávání žákyni z důvodu těhotenství a mateřství, jestliže praktické vyučování nebo praktická příprava probíhá na pracovištích nebo spočívá v pracích zakázaných těhotným ženám a matkám do konce devátého měsíce po porodu podle zvláštních právních předpisů, nebo jestliže vyučování podle lékařského posudku ohrožuje těhotenství žákyně.¹⁴

Čl. 7

Osobní ochranné pracovní prostředky

Osobní ochranné pracovní prostředky (dále jen "ochranné prostředky") se žákům poskytují při vzdělávání a s ním přímo souvisejících činnostech, pokud to vyžaduje ochrana jejich života a zdraví.¹⁵ Škola je žákům poskytuje podle vlastního seznamu, zpracovaného na základě vyhodnocení rizik a konkrétních podmínek na pracovišti. Škola dbá, aby ochranné prostředky byly v použitelném stavu, a kontroluje jejich užívání.

Výklad: Pokud škola přidělí na základě vyhodnocení rizik žákům OOPP, je povinna zajistit čištění, praní, opravu a údržbu na své náklady, a proto má zmocnění na kontrolní činnost. Tuto kontrolu provádí určení zaměstnanci školy. Pokud škola nepřidělí OOPP, přestože jsou povinné z hlediska výkonu práce nebo výuky, musí se prokazatelně dohodnout se zákonnými zástupci a zletilými žáky, že si OOPP budou zajišťovat na vlastní náklady.

Čl. 8

První pomoc a ošetření

(1) Škola a osoba, na jejímž pracovišti se uskutečňuje praktické vyučování nebo praktická příprava, zajistí, aby byly vytvořeny podmínky pro včasné poskytnutí první pomoci¹⁶ a lékařského ošetření při úrazech a náhlých onemocněních. Odpovídá za vhodné rozmístění lékárníček první pomoci s potřebným vybavením.¹⁷ Rovněž zajistí, aby se zásadami poskytování první pomoci byli seznámeni žáci a všichni zaměstnanci školy. Na vhodných místech umístí seznam telefonních čísel zdravotnických zařízení včetně zdravotnických zařízení zajišťujících dopravu raněných, nemocných a rodiček. O provedených opatřeních informuje kromě pedagogických pracovníků a ostatních zaměstnanců školy i žáky.

Výklad: Poskytování první pomoci vychází především ze zpracovaného traumatologického plánu, což je návod na zajištění a poskytování první pomoci, který musí být umístěn na všech pracovištích s rizikem úrazu. Toto se vztahuje i na pracoviště soukromých poskytovatelů služeb, kam chodí žáci na praktickou přípravu. Dále je potřeba zajistit na všech těchto pracovištích

potřebný počet zaměstnanců k poskytnutí první pomoci a jejich proškolení ve spolupráci s lékařem závodní preventivní péče. Tyto služby zabezpečují i jiné organizace (ČČK, záchranné služby a další akreditované organizace).

(2) Podle závažnosti úrazu a s ohledem na věk zraněného žáka, případně další okolnosti, zajistí škola jeho doprovod do zdravotnického zařízení a zpět nebo domů, popřípadě do školského zařízení pro výkon ústavní výchovy nebo ochranné výchovy nebo školského zařízení pro preventivně výchovnou péči. O události a provedených opatřeních informuje neprodleně zákonného zástupce žáka. Doprovodem může být pouze zletilá osoba, osoba plně způsobilá k právním úkonům a v pracovněprávním vztahu ke škole.

Výklad: Podle našeho názoru není šťastné vyjádření v textu, které se týká závažnosti úrazu a ohledu na věk žáka při doprovodu do zdravotnického zařízení. Doporučujeme v tomto případě striktně stanovit doprovod bez vyhodnocení závažnosti úrazu nebo věku zraněného žáka. V případě, že není za žádných okolností možné informovat zákonného zástupce nebo je sice informován, ale je mimo dosah řešení vzniklé situace, vrátí se žák s doprovodem do školy a tam bude ředitelem školy rozhodnuto o dalším postupu.

(3) Opatření k zajištění první pomoci provede škola i při školních akcích konaných mimo školu.

(4) Rozsah vybavení prostředky pro poskytnutí první pomoci při zotavovací akci stanovuje zvláštní právní předpis.¹⁸

Výklad: Jedná se o minimální rozsah vybavení lékárníček (příloha 4 dané vyhlášky).

Čl. 9

Poučení žáků

(1) Škola zajistí, aby žáci byli poučeni o možném ohrožení zdraví a bezpečnosti při všech činnostech, jichž se účastní při vzdělávání nebo v přímé souvislosti s ním. Žáky zároveň seznámí s konkrétními pokyny, právními a ostatními předpisy k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví žáků¹⁹ a se zásadami bezpečného chování, s možnými riziky a odpovídajícími následnými

¹³ § 22 zákon č. 561/2004 Sb., (školský zákon).

¹⁴ § 66 odst. 6 a § 97 odst. 7 zákona č. 561/2004 Sb., (školský zákon).

¹⁵ § 132 odst. 1, 2 a § 133a zákona č. 65/1965 Sb., (zákoník práce), nařízení vlády č. 495/2001 Sb., kterým se stanoví rozsah a bližší podmínky poskytování osobních ochranných pracovních prostředků, mycích, čistících a dezinfekčních prostředků, nařízení vlády č. 21/2003 Sb., kterým se stanoví technické požadavky na osobní ochranné prostředky.

¹⁶ § 133 odst. 1 písm. h) zákona č. 65/1965 Sb., (zákoník práce).

¹⁷ § 134 písm. f) zákona č. 65/1965 Sb., (zákoník práce).

¹⁸ Vyhláška č. 106/2001 Sb., o hygienických požadavcích na zotavovací akce pro děti, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁹ Přiměřeně se užití § 273 zákona č. 65/1965 Sb., (zákoník práce).

opatřeními, se kterými se mohou žáci setkat ve škole, jejím okolí a při činnostech mimo školu (například nebezpečí od neznámých lidí, nebezpečí násilí a šikany,²⁰ nálezy nebezpečných předmětů apod.). Dále žáky seznámí s ustanoveními předpisů a pokynů k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví žáků, pokud se vztahují na příslušnou činnost, akci nebo pracoviště, a průběžně také s ustanoveními školního řádu, vnitřního řádu, řádů dílen, laboratoří, odborných pracoven, sportovních zařízení, tělocvičen a hřišť a jiných pracovišť a s dalšími opatřeními školy, jež mohou mít bezpečnostně preventivní význam.

Výklad: Poučení se provádí na začátku školního roku, a to v první úvodní vyučovací hodině, která je zaznamenána v třídní knize. Dále je to v každé první vyučovací hodině předmětu s možným rizikem (fyzika, chemie, tělesná výchova, pracovní vyučování atd.), před akcemi konanými školou (výlety, kurzy, exkurze) a před prázdninami (hlavní, jarní, vánoční atd.).

(2) Dokladem o provedeném poučení je záznam poučení (např.: v třídní knize), přílohou je osnova poučení. Pokud to stanoví předpisy k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví, nebo je-li to odůvodněno rizikem činnosti, budou znalosti žáků ověřeny.

Výklad: Upozorňujeme na skutečnost, že novou povinností školy je doložit osnovu poučení. Rozsah osnovy není taxativně stanoven a záleží na konkrétních podmínkách školy. Stanovení obsahu osnovy schvaluje ředitel školy. Ten také rozhoduje o stanovení rizikových činností, při kterých budou ověřeny znalosti žáků, a to prokazatelně (doporučujeme písemný test).

(3) Žáky, kteří nebyli v době poučení přítomni, je třeba v nejbližším vhodném termínu poučit. Ve složitějších případech, zejména při seznámení se s obsahem důležitých předpisů, pokynů a norem o bezpečnosti technických zařízení, se pořídí zápis podepsaný žáky, z něhož lze podle potřeby zjistit konkrétní obsah provedeného poučení.

Čl. 10 Dozor nad žáky

(1) Školy jsou povinny vykonávat podle zvláštních předpisů nad nezletilými žáky náležitý dohled.²¹ Kromě bezpečnostních hledisek zajišťují pedagogičtí pracovníci při dohledu nad žáky také výchovné působení (dále jen „dozor“),²²

a to v zájmu předcházení škodám na zdraví, majetku a životním prostředí. O zajištění náležitého dozoru rozhoduje ředitel školy.²³ Vychází z konkrétních podmínek a přihlíží zejména k vykonávané činnosti, věku žáků a jejich rozumovému rozvoji (vyspělosti), dopravním a jiným rizikům. Ředitel školy pověří dozorem pedagogického pracovníka, stanoví rozvrh dozoru nad žáky a uvěsí ho na takovém místě, aby bylo možno při kontrolní činnosti snadno rozpoznat, který pedagogický pracovník dozor koná.

(2) Pedagogický pracovník koná dozor nad žáky ve škole před vyučováním, po vyučování, o přestávkách mezi dvěma vyučovacími hodinami, podle potřeby při přechodu žáků z jedné budovy školy do druhé budovy školy, do školní jídelny, školní družiny apod. Při zajišťování dozoru nad žáky se postupuje podle rozvrhu dozoru. Jestliže ředitel školy povolí žákům pobyt ve škole před vyučováním, mezi dopoledním a odpoledním vyučováním nebo po vyučování, zabezpečí jejich dozor. Dozor ve škole začíná nejméně 20 minut před začátkem dopoledního a 15 minut před začátkem odpoledního vyučování a končí odchodem žáků ze školy po skončeném vyučování.

Výklad: Poněkud zavádějící je zde pojem „podle potřeby“, protože ve své podstatě je zodpovědná škola za škodu, která vznikla žákům při vzdělávání nebo v přímé souvislosti s ním. Tedy pokud bude přechod z budovy do jiné budovy v rámci výuky, je dozor nutný. V případě, že jde o přestávku mezi dopoledním a odpoledním vyučováním, dozor nutný není. O konkrétním systému rozhoduje ředitel školy ve školním řádu.

Zahájení dopoledního dozoru začíná nejméně 20 minut před začátkem vyučování a týká se pouze základních škol (dříve bylo 15 minut). Toto opatření se netýká ostatních typů škol, kde je stanoveno i nadále 15 minut.

(3) Zajištění dozoru nad žáky – stravníky v zařízení školního stravování přísluší vždy té právnické osobě, která vykonává činnost zařízení školního stravování. Způsob, jakým tento dohled bude zajištěn, je na rozhodnutí ředitele tohoto zařízení školního stravování.

Výklad: Zásadní změnou při výkonu dozoru je, že již neodpovídají za dozor nad žáky v zařízeních školního stravování ty subjekty, které posílaly žáky stravovat. Převážná většina stra-

vovacích zařízení má právní subjektivitu a školský zákon hovoří o tom, proč tedy mají za povinnost zajistit dozor nad žáky ve vlastním zařízení ve vlastní režii. (Podrobné informace jsou uvedeny na http://www.msmt.cz/Files/HTM/Pravni_vyklady_01_05.mht#dohled)

(4) Při akcích konaných mimo školu, kdy místem pro shromáždění žáků není škola, začíná dozor 15 minut před dobou shromáždění na určeném místě. Po skončení akce dozor končí na předem určeném místě a v předem stanoveném čase. Místo a čas shromáždění žáků a skončení akce oznámí škola nejméně jeden den před konáním akce, buď zákonným zástupcům žáků, nebo přímo zletilým žákům.

Výklad: Určené místo je uvedeno v organizačních opatřeních akce, kterou schvaluje ředitel školy na návrh vedoucího akce. Místo shromáždění začátku akce nemusí být totožné s místem ukončení akce. Obě místa musí být stanovena v technicko-organizačním zabezpečení (plán akce). Časté dotazy jsou na případy, kdy cestou z akce chtějí žáci vystoupit např. z autobusu dříve, a to v místě bydliště. Toto je možné pouze v případě předchozího souhlasu zákonného zástupce nebo zletilého žáka (doporučujeme písemnou formou).

(5) Podle rozhodnutí ředitele školy mohou dozor konat vedle pedagogických pracovníků i jiné osoby, které jsou zletilé, plně způsobilé k právním úkonům a jsou v pracovněprávním vztahu ke škole. Tyto osoby musí být řádně poučeny o povinnostech dozoru a ředitel školy o tomto poučení provede písemný záznam, který osoba pověřená dozorem podepíše.

Výklad: Jedná se především o rodiče, kteří dobrovolně chtějí vypomáhat na akcích konaných školou (lyžařské kurzy, výlety atd.). Je potřeba si uvědomit, že jejich účast je podmíněna celou řadou úkonů, tj. výpis z trestního rejstříku, vstupní lékařská prohlídka a pracovně právní vztah (např. dohoda o provedení práce).

(6) Pedagogičtí pracovníci vykonávají podle pokynů ředitele dozor i mimo školu, např. při praktickém vyučování, při praktické přípravě, při kurzech, exkurzích a jiných činnostech vyplývajících ze školních vzdělávacích programů, při účasti na soutěžích, přehlídkách, popřípadě při jejich přípravě, a na jiných akcích organizovaných školou.

²⁰ Metodický pokyn MŠMT k prevenci a řešení šikanování dětí žáky škol a školských zařízení Č.j.: 28 275/2000-22

²¹ § 415, 422 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

²² Pokud jde o pojem „dohled“ (užívaný občanským zákoníkem a zákonem č. 561/2004 Sb.) a pojem „dozor“ (užívaný pracovním řádem), je nutné uvést, že pojem „dohled“ je obecným zákonným pojmem, zatímco pojem „dozor“ je pojmem užívaným pouze v oblasti školství. Z hlediska praktického i právního však v těchto pojmech není žádný rozdíl (viz právní výklady MŠMT).

²³ § 164 odst. 1 písm. h) zákona č. 561/2004 Sb., (školský zákon).

(7) Při akcích konaných mimo školu, kdy jsou jejich účastníci ubytováni v objektech jiných osob, dodržují žáci předpisy k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví a předpisy o požární ochraně platné v těchto objektech. Žáci dodržují stanovený režim dne a pokyny vydané pro dobu nočního klidu. Za seznámení žáků s těmito pokyny a za kontrolu jejich dodržování odpovídá vedoucí akce nebo jím určený pedagogický pracovník. Vedoucí akce rozhodne o způsobu provádění dohledu v době nočního klidu.

(8) Kromě ustanovení uvedených v tomto metodickém pokynu, jež mohou souviset s výkonem dozoru, existují ještě další zvláštní ustanovení v právních předpisech nebo ve vzdělávacích programech: například ustanovení o dělení tříd na skupiny, nebo jiná ustanovení o poměru mezi počtem žáků a počtem dozírajících osob, případně ustanovení podrobněji určující způsob výkonu dozoru.²⁴

Čl. 11 Zvláštní pravidla při některých činnostech

(1) Kromě obecných zásad úrazové prevence jsou při některých činnostech dodržována další zvláštní pravidla. Je tomu tak zejména při výuce některých odborných předmětů se zvýšeným rizikem ohrožení zdraví a života, při praktickém vyučování, praktické přípravě při výuce tělesné výchovy, koupání, výuce plavání, lyžařském výcviku, sportovních a turistických akcích. Ve všech takových případech klade škola zvýšený důraz na dodržování pokynů, právních a ostatních předpisů k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví, pokynů a zásad úrazové prevence pedagogickými pracovníky i žáky. Důsledně je vyžadováno ukázněné chování žáků. Žák musí mít k dispozici svůj průkaz zdravotní pojišťovny nebo jeho kopii.

(2) Při pohybových a sportovních činnostech (míčové hry apod.) se účastníci řídí ustanoveními o bezpečnosti obsaženými v pravidlech pro příslušnou pohybovou činnost, danou věkovou skupinu a jejich modifikaci pro dané prostorové podmínky školy a ustanoveními soutěžních řádů daných sportů.

(3) Při praktickém vyučování, praktické přípravě, sportovních a jiných činnostech, kde je zvýšená možnost ohro-

žení zdraví, se žáci řídí pokyny vyučujícího. Vyučující nedovolí, aby se žák bez odložení nebo bez zabezpečení proti možnosti zranění a zachycení ozdobných a jiných pro činnost nevhodných a nebezpečných předmětů účastnil příslušné činnosti. Těmito ozdobnými, pro činnost nevhodnými a nebezpečnými předměty jsou například náramky, hodinky, náušnice, pearcing, náhrdelníky, prsteny ozdobné kroužky aj. Žáci tyto předměty odkládají na určená místa, způsob zajištění předmětů stanoví ředitel ve školním řádu.

Výklad: „Zabezpečením“ rozumíme zajištění proti případnému zranění spolužáků nebo i vlastní zranění u předmětů, které nelze sejmut nebo odložit. Tyto ozdobné předměty musí být např. přelepeny páskou tak, aby nemohlo dojít k zaháknutí nebo vytržení.

(4) Žáci používají pracovní oděv nebo cvičební úbor a obuv a mají výstroj podle druhu vykonávané činnosti a podle pokynů učitele, který dodržování tohoto požadavku kontroluje. Žák musí mít cvičební úbor, pracovní oděv a obuv v řádném a použitelném stavu.

Čl. 12 Praktické vyučování a praktická příprava

(1) Při praktickém vyučování a praktické přípravě musí být pracoviště a jeho vybavení, včetně výrobních a pracovních prostředků a zařízení, v nezávadném stavu a musí odpovídat požadavkům předpisů k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci.²⁵ Musí být dodržovány předpisy k zajištění bezpečnosti a ochraně zdraví při práci²⁶, hygienické předpisy²⁷ a jiné právní předpisy (např. upravující dělení tříd na skupiny).²⁸ Žákům jsou na základě vyhodnocení rizik a konkrétních podmínek činnosti podle potřeby přidělovány ochranné prostředky.

(2) Pokud se praktické vyučování a praktická příprava uskutečňuje u jiné právnické nebo fyzické osoby, musí být ve smlouvě,²⁹ kterou o tom škola s touto osobou písemně uzavírá, obsažena mimo jiné i ustanovení o opatřeních k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví žáků, včetně ochranných opatření, která musí být přijata, poskytování ochranných prostředků, ochranných nápojů, mycích, čistících a dezinfekčních prostředků apod. Právnická nebo

fyzická osoba je povinna zajistit žákům bezpečnost a ochranu zdraví při pracovní činnosti ve stejném rozsahu, jako tomu je u vlastních zaměstnanců, s přihlédnutím k jejich věku, fyzickému a rozumovému rozvoji.

Výklad: V případě úrazu žáka při praktickém vyučování nebo praktické přípravě, která se uskutečňuje u jiné právnické nebo fyzické osoby, odpovídá za vzniklou škodu na zdraví (úraz) tato právnická nebo fyzická osoba. V každém případě se jedná o úraz školní a záleží pouze na dohodě mezi školou a cizím subjektem, kdo povede evidenci úrazů podle vyhlášky 64/2005 Sb.

Čl. 13 Tělesná výchova

Při výuce tělesné výchovy dodržuje škola platné rámcové vzdělávací programy a didaktické zásady. Bezpečnost žáků při tělesné výchově zajišťuje pedagogický pracovník po celou dobu vyučování. Ve výjimečných případech pedagogický pracovník výuku dočasně přeruší a zajistí dozor zletilou osobou, která je plně způsobilá k právním úkonům a v pracovněprávním vztahu ke škole. Vydává jasné, přesné a žákům srozumitelné povely a pokyny, kontroluje bezpečnost a funkčnost tělocvičného náradí a náčiní před zahájením výuky. Přihlíží zejména k fyzické vyspělosti žáků, k jejich věku a předchozím zkušenostem. Při pohybových činnostech v přírodních podmínkách je třeba volit terén a překážky úměrné věku, klimatickým podmínkám, rozumovému a fyzickému vývoji s přihlédnutím ke kvalitě výzbroje a výstroje žáků. K zařazení sportovních odvětví, která nejsou podrobně rozvedena ve školských vzdělávacích programech, musí mít pedagogický pracovník povolení ředitele školy a dodržovat bezpečnostní pravidla i metodické postupy pro danou věkovou kategorii platné v oblasti školního nebo svazového sportu.

Čl. 14 Výuka plavání

(1) Výuka plavání se uskutečňuje v zařízeních k tomu určených. Ředitel školy musí ověřit dodržování hygienických podmínek ze strany zařízení určeného pro výuku plavání, odbornou úroveň poskytované výuky, podmínky pro zajištění bezpečnosti a ochrany žáků. Při plavecké výuce se třída na

²⁴ Například vyhláška č. 48/2005 Sb., o základním vzdělávání a některých náležitostech plnění povinné školní docházky, vyhláška č. 14/2005 Sb., o předškolním vzdělávání, vyhláška č. 13/2005 Sb., o středním vzdělávání a vzdělávání v konzervatoři, vyhláška č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných.

²⁵ § 133a, § 134 a 134a zákona č. 65/1965 Sb., (zákoník práce).

²⁶ § 134 zákona č. 65/1965 Sb., (zákoník práce), nařízení vlády 178/2001 Sb. a nařízení vlády 101/2005 Sb., o podrobnějších požadavcích na pracoviště a pracovní prostředí.

²⁷ § 273 zákona č. 65/1965 Sb., (zákoník práce).

²⁸ § 6 vyhlášky č. 13/2005 Sb., nařízení vlády č. 689/2004 Sb., o soustavě oborů vzdělání v základním, středním a vyšším odborném vzdělávání.

²⁹ § 12 vyhlášky č. 13/2005 Sb.

základní škole dělí na skupiny, každou skupinu vede jeden vyučující. Nejvyšší počet žáků-plavců ve skupině je 15, žáků-neplavců 10. Pro žáky škol a tříd samostatně určených pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami se počet řídí zvláštním předpisem.³⁰ Pedagogický pracovník má přehled o celém prostoru výuky a všech žácích, kteří se výuky účastní. Pedagogický pracovník pravidelně provádí v průběhu výuky překontrolování počtu žáků. Totéž se provádí při jejím zakončení.

Výklad: Ředitel plavecké školy vypracuje komplexní dokumentaci o organizačních, technických, hygienických opatřeních a zajištění BOZ žáků a předloží je řediteli školy, se kterým sepisuje smlouvu o zajištění výuky. Ředitel školy může nechat tuto dokumentaci posoudit nezávislými odborníky.

(2) Vyučující pedagogický pracovník věnuje zvláštní péči neplavcům. Jejich výcvik se provádí podle možnosti odděleně v bazénu s odpovídající hloubkou vody.

(3) Odpovědnost za bezpečnost žáků při výuce plavání, která je realizována mimo školu, nesou pedagogičtí pracovníci, kteří žáky na výuku plavání doprovázejí.

Výklad: Pojem „mimo školu“ znamená, že výuku provádí plavecká škola, která není zařazena do rejstříku škol. V tomto případě je povinností školy zajistit přítomnost pedagogických pracovníků při výuce plavání, a to přímo na bazénu při dodržení hygienických podmínek (např. v plavkách).

(4) Za bezpečnost žáků při plavecké výuce ve školách, do doby jejich předání pedagogickým pracovníkům, jež vedou výuku, odpovídají pedagogičtí pracovníci, kteří žáky na plaveckou výuku doprovázejí. Doprovázející pedagogický pracovník je přítomen po celou dobu výuky. V dohodách uzavíraných o využívání cizích zařízení k plavecké výuce je nutno upravit ve smyslu těchto zásad podrobně povinnosti zaměstnanců zúčastněných stran, týkající se jejich odpovědnosti za bezpečnost žáků.

Výklad: Doporučujeme ve smlouvě přesně stanovit místo předání žáků (brouzdaliště za sprchou). Jde o odpovědnost, kdy např. žák potřebuje z výuky jít na toaletu, která je mimo prostor bazénu (za brouzdalištěm u šatny). Do těchto prostor žáka doprovází pedagogický pracovník školy. Přítomnost pedagogických pracovníků není nutná přímo na bazéně, ale musí být v dohledu (tribuna, zasklená stěna).

(5) Pokud v celém průběhu výuky nemůže být zachován náležitý přehled

o všech jeho žácích (účastnících), pedagogický pracovník plaveckou výuku přeruší.

Čl. 15 Lyžařský výcvik

(1) Lyžařský výcvik je veden pedagogickými pracovníky, kteří odpovídají za činnost instruktorů. Jejich kvalifikaci si ověří ředitel školy. Práci instruktorů řídí vedoucí kurzu určený ředitelem školy, který též schvaluje plán výcviku. Vedoucí kurzu před odjezdem na lyžařský výcvik upozorní na nutnost seřízení bezpečnostního vázání lyží. Žáci prokáží seřízení bezpečnostního vázání lyží potvrzením servisu, popř. čestným prohlášením zákonných zástupců nebo svým v případě zletilých žáků.

Výklad: Z textu jasně nevyplývá i jiná možnost, že jsou pedagogičtí pracovníci zároveň instruktory lyžování. Tito jsou podřízeni vedoucímu kurzu. To platí i pro ředitele, který je na kurzu ve funkci instruktora. Kurzy pro instruktory organizují akreditovaná pracoviště MŠMT (FTVS, FTK a další pracoviště) a mají platnost 5 let. Pro aprobované vyučující tělesné výchovy není účast na kurzech povinná, ale velmi doporučujeme účast, protože se v poslední době měnila metodika výuky lyžování.

(2) Za řádnou organizační přípravu kurzu odpovídá jeho vedoucí. Zajišťuje vhodný objekt, dopravu, poučení žáků o předpisech a pokynech k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví žáků. Při realizaci kurzu řídí činnost jednotlivých pracovníků, dbá na dodržování stanoveného programu praktické i teoretické části kurzu.

(3) Doporučuje se, aby zákonní zástupci nezletilého žáka a zletilí žáci předložili před odjezdem prohlášení o tom, že je žák zdravý a ve stavu schopném absolvovat lyžařský výcvik.

(4) Před odjezdem na kurz se doporučuje sjednat pojistnou smlouvu s pojišťovnou. (Jednorázové úrazové připojištění žáků, pojištění z odpovědnosti za škodu vzniklou při výkonu povolání.)

(5) Účastníci kurzu jsou povinni dodržovat předpisy a pokyny vedoucí k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví, včetně pravidel bezpečného pohybu na sjezdových a běžeckých tratích. U žáků se při lyžařském výcviku na základě zhodnocení rizik doporučuje používání lyžařských ochranných přílebků.

(6) Žáci jsou rozděleni do družstev podle své výkonnosti a zdravotního

stavu. Při rozřazení do družstev se nevyžaduje od úplných začátečníků předvedení výkonu, který by byl nad jejich síly, ale zařadí se přímo do družstva. Tato hlediska jsou dodržována i v průběhu výcviku, při výběru místa výcviku, zvláště též na sjezdových tratích a za ztížených podmínek, na zledovatělém povrchu, za snížené viditelnosti a podobně. Družstvo má nejvýše 15 členů, u žáků se zdravotním postižením se počet snižuje vzhledem k charakteru postižení žáků a dalším okolnostem.³¹

(7) Péči o zdraví účastníků je povinen zajistit vedoucí kurzu nebo instruktor, který má pro tuto práci potřebné předpoklady, znalosti a případně i kvalifikaci. Účastní-li se kurzu více než 30 žáků do 15 let, je potřebné ustanovit zdravotníka; podrobnosti upravuje zvláštní předpis.³²

Výklad: Ve výše uvedeném případě se jedná o tzv. zotavovací akci, která musí být delší než 5 dnů, účastnit se musí 30 a více žáků mladších 15 let. Pokud jedna z těchto podmínek neplatí, nejedná se o zotavovací akci, a tudíž není nezbytná účast zdravotníka. Jedná se o kurz. Přes tato vyjádření a legislativní úpravy ze zkušeností důrazně doporučujeme, aby alespoň jeden účastník (instruktor) byl zdravotníkem a řídil se vyhláškou 106/2001 Sb. (jako zotavovací akce).

(8) Zpravidla třetí den lyžařského kurzu se doporučuje z hlediska zdravotního zařadit odpočinkový půlden³³ s aktivním programem a bez lyžařského nebo snowboardového výcviku.

Výklad: Podle vyhlášky 106/2001 Sb. není uvedena pouze doporučující možnost odpočinkového půldne, ale je to přímo taxativně vyjádřená povinnost.

(9) Lanovky a vleky se používají jen pro organizovaný výcvik po řádném poučení o všech pravidlech a bezpečnostních předpisech o jízdě na vlecích a lanovkách. Během pobytu na horách je nutné dodržovat pokyny Horské služby a respektovat výstražné značky. Za nepříznivých podmínek (hustá mlha, sněhová bouře, teplota pod mínus 12 °C apod.) se výcvik a horské výlety omezují, popřípadě nekonají.

Výklad: Od 1. 2. 2006 provádí kontrolu a případná šetření na vlecích a lanovkách Drážní inspekce, nikoliv Inspekce práce. Případná upozornění na život ohrožující technický stav vleku je třeba nahlásit majiteli, případně inspekčnímu orgánu.

(10) Výcvik se provádí v terénu, který odpovídá lyžařské vyspělosti členů

³⁰⁾ § 11 vyhlášky č. 73/2005 Sb.

³¹⁾ § 11 vyhlášky č. 73/2005 Sb., vyhláška č. 48/2005 Sb.

³²⁾ § 11 zákona č. 258/2000 Sb.

³³⁾ § 8 odst. 2 vyhlášky č. 106/2001 Sb.

družstva. Zvýšená pozornost se věnuje výběru terénu pro začínající lyžaře, zvláště s bezpečným dojezdem.

(11) Při výletu jedou žáci ve skupině v pravidelných odstupech, které se při snížené viditelnosti zkracují až na dotek. Skupina se řídí pokyny vedoucího přesunu (určuje vedoucí kurzu), který jede v čele. V závěru jede vždy zkušený lyžař. V průběhu akce se pravidelně provádí překontrolování počtu účastníků. Totéž se provádí při jejím zakončení. O trase a časovém plánu výletu musí být informován vedoucí kurzu a odpovědný zástupce ubytovacího zařízení.

Výklad: Výše uvedeným textem je myšlen výlet na běžkách. Kontrolu počtu účastníků přizpůsobuje vedoucí výpravy povětrnostním podmínkám.

(12) Uvedené zásady se dodržují přiměřeně i při lyžařském výcviku konaném v hodinách tělesné výchovy v místě nebo blízkosti školy.

(13) Do programu lyžařského kurzu je možno zařadit i výcvik na snowboardu, pokud jsou zároveň dodržována pravidla k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při jízdě na snowboardu. Při organizaci výcviku je nutno dbát na to, aby nedocházelo ke kolizi mezi účastníky obou výcviků.

Výklad: Přestože vedoucí družstva nebo kurzu lyžování může být absolvent FTVS (FTK), který je zároveň instruktorem lyžování, není způsobilý pro výcvik žáků na snowboardu.

Čl. 16

Sportovně turistické kurzy

(1) Před zahájením kurzu jsou účastníci poučeni školou o vhodné výstroji. Při nástupu na kurz je provedena určeným pedagogickým pracovníkem její kontrola. Bez potřebného vybavení nemohou být žáci do kurzu přijati. Zákonní zástupci žáka a zletilý žák předloží před odjezdem prohlášení o tom, že je žák zdravý. Rovněž se doporučuje před zahájením kurzu sjednat pojistnou smlouvu s pojišťovnou. (Jednorázové úrazové připojištění žáků, pojištění pedagogických pracovníků z odpovědnosti za škodu vzniklou při výkonu povolání.)

Výklad: Za vhodnou výstroj se považuje taková výstroj, která odpovídá charakteru činnosti na kurzu. Předpokládají se ztížené podmínky (vodní turistika, cykloturistika, horolezectví, pobyt v přírodě...). Speciální části oděvu doporučujeme předem dát na vědomí písemně nebo dohodnout se zákon-

nými zástupci. Jednorázové komerční připojištění se pouze doporučuje vzhledem k charakteru a náročnosti sportovní činnosti.

(2) Kurzy vedou pedagogičtí pracovníci, kteří odpovídají za činnost instruktorů. Jejich činnost řídí a kontroluje vedoucí kurzu. Zároveň kontrolují dodržování předpisů k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví. Žáci se dělí do družstev podle výkonnosti. Družstvo má nejvíce 15 žáků, pokud není zvláštními předpisy a tímto pokynem stanoven pro některé činnosti počet nižší. Družstvo žáků škol a tříd samostatně určených pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami tvoří polovina nejvyššího počtu žáků třídy stanoveného zvláštním předpisem.³⁴ Počet pedagogických pracovníků nesmí být menší než počet družstev. Kurzy s počtem do 30 žáků musí doprovázet tři zletilé osoby, které jsou plně způsobilé k právním úkonům a v pracovněprávním vztahu ke škole, přičemž minimálně jedna osoba musí být pedagogickým pracovníkem.

Výklad: Zde došlo zřejmě k nepřesnému vyjádření počtu družstev a doprovodu. Pokud se totiž rozdělí např. 29 žáků do 3 družstev, musí mít každé družstvo svého pedagogického pracovníka. Nebo se rozdělí do 2 družstev na činnost a třetí pracovník bude pouze doprovod (nemusí být pedagogickým pracovníkem). Při počtu 31 žáků musí být minimálně 3 družstva, tedy účast 3 pedagogických pracovníků je nezbytná. Doprovod byl zřejmě myšlen pouze pro přepravu žáků na místo kurzu.

(3) Pedagogičtí pracovníci a instruktoři jsou povinni dbát na úroveň pohybové vyspělosti, předchozí výcvik, výkonnost a zdravotní stav žáků. Během kurzu (výletu) přihlížejí k aktuálnímu počasí, zařazují včas a v přiměřené míře přestávky pro odpočinek. O trase a časovém plánu kurzu (výletu) musí být informován vedoucí kurzu, popřípadě odpovědný zástupce ubytovacího zařízení.

(4) Před zahájením cyklistického kurzu ověří vedoucí kurzu povinné vybavení, technický stav jízdních kol (včetně povinnosti mít ochrannou přilbu) a znalosti žáků o pravidlech silničního provozu,³⁵ bez jejichž znalosti se žáci nemohou kurzu zúčastnit. V silničním provozu má družstvo maximálně 10 cyklistů, za které odpovídá vedoucí družstva. Trasu přesunu volí vedoucí kurzu s ohledem na výkonnost a zdravotní stav žáků, na stav a frekvenci dopravy na komunikaci atd. Při přesunech v rámci cyklistického kurzu za dopravního provozu musí být na začátku a na konci skupiny zletilá osoba, která

je plně způsobilá k právním úkonům a v pracovněprávním vztahu ke škole, přičemž minimálně jedna osoba musí být pedagogickým pracovníkem.

Výklad: Upozorňujeme na novelu zákona č. 361/2000 Sb. O provozu na pozemních komunikacích, v platném znění, kde bude k 1.7. 2006 povinnost používat ochranné přilby až do 18 let věku. Veškeré podmínky stanovené v tomto odstavci se netýkají pouze silničního provozu, ale i provozu v terénu!!! Trasa přesunu musí být předem stanovena a žáci s ní musí být předem a prokazatelně seznámeni.

(5) Před zahájením kurzu vodní turistiky zjistí vedoucí kurzu stupeň plavecké vyspělosti žáků. Vedoucí kurzu odpovídá za zhodnocení stavu sjízdnosti trasy. Pedagogický pracovník odpovídá nejvýše za pět kanoí (kajaků) nebo za dvě pramice (rafty). Při obtížnějších podmínkách vedoucí kurzu počet lodí na jednoho pedagoga sníží. Žáci jsou vybaveni při jízdě plovací vestou, při jízdě na divoké vodě nebo obtížně sjízdných propustech plovací vestou a přilbou. Pokud se v průběhu jízdy na divoké vodě podmínky zhorší nebo se zvýší riziko, vedoucí kurzu jízdu přeruší nebo sjíždění ukončí.

Výklad: Zde z neznámého důvodu má dojít ke zjištění plavecké vyspělosti. Není zřejmé, k čemu toto zjištění bude sloužit, zda neplavec může na loď, nebo ne!? Rovněž není nikde udáno, jak dlouho před kurzem se tato vyspělost prokazuje. Můžeme pouze doporučit, aby neplavci byli při sjíždění řek více pod dohledem a blíže instruktorům. Zjištění dovednosti plavání také doporučujeme prokázat v bazénu a v daném školním roce. Pokud tuto činnost bude zabezpečovat komerční firma, musí předložit osvědčení o kvalifikaci svých instruktorů, musí být sepsána smlouva s tímto poskytovatelem služeb a tato firma musí předložit smluvně vyhodnocení rizik na činnost.

(6) Při horské turistice je pedagogický pracovník povinen seznámit žáky s možným nebezpečím hrozcím v horách. Při horských túrách se musí důsledně respektovat momentální zdravotní stav žáků, aktuální podmínky (zejména povětrnostní), značení a pokyny Horské služby. Před začátkem túry pedagogický pracovník informuje vedoucího kurzu a odpovědného zástupce ubytovacího zařízení o směru, cíli túry a o předpokládaném čase návratu. Pedagogický pracovník hlásí těmto osobám, pokud to situace umožňuje, eventuální zdržení. Na horskou túru doprovázejí družstvo nebo skupinu žáků vždy nejméně dvě zletilé osoby, které

³⁴⁾ § 11 vyhlášky č. 73/2005 Sb.

³⁵⁾ Zákon č. 361/2000 Sb. o provozu na pozemních komunikacích a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

jsou plně způsobilé k právním úkonům a v pracovněprávním vztahu ke škole, přičemž minimálně jedna osoba musí být pedagogickým pracovníkem.

(7) Horolezecký výcvik, včetně základního kurzu, vede pedagogický pracovník, který odpovídá za činnost instruktora – člena Českého horolezeckého svazu při dodržení všech pravidel k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví stanovených horolezeckým svazem.

Výklad: Předpokládá se, že může být i pedagogický pracovník sám instruktorem horolezectví. Pak tuto činnost může zabezpečovat samostatně. V žádném případě se nepovoluje tzv. volné lezení. Rovněž se předpokládá, že používaná lana budou mít platný atest a majitel zodpovídá za druh a použití lan (škola, poskytovatel služby atd.)

Čl. 17 Koupání

Koupání se uskutečňuje pouze na vyhrazených místech, kde není koupání zakázáno.³⁶ Pedagogický pracovník osobně předem ověří bezpečnost místa pro koupání, přesně vymezí prostor, kde se žáci mohou pohybovat (plavat) a učiní taková opatření, aby měl přehled o počtu koupajících se žáků ve skupině. Skupina na jednoho pedagogického pracovníka je maximálně 10 žáků. Pro žáky škol a tříd samostatně určených pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami se tento počet řídí zvláštním předpisem.³⁷ Po skončení koupání skupiny žáků a v jeho průběhu pedagogický pracovník kontroluje počet žáků.

Výklad: Musíme předpokládat, že ověření bezpečnosti místa pro koupání bude provedeno pedagogickým pracovníkem, který umí plavat a má zkušenosti. Přestože zde není vysloveně zakázáno, tak v žádném případě nedoporučujeme koupání v proudící vodě, pokud tato není jednoznačně bezpečná (potok s hloubkou po kolena). Také je velmi sporné vyjádření o přesném vymezení prostoru (označení prostoru bójemi pro plavce a neplavce). Koupání v neznámé vodě raději nedoporučujeme. Pokud bude koupací prostor splňovat výše uvedené podmínky, tak doporučujeme koupání po skupinách, tedy ne všichni najednou.

Čl. 18 Bruslení

(1) Při bruslení organizovaném školou odpovídá za bezpečnost žáků učitel tělesné výchovy nebo dohled konající

pedagog, který posoudí kvalitu plochy a případně i mantinelů. V případě bruslení na přírodním ledě posoudí tloušťku ledu z hlediska nosnosti.

Výklad: Toto ustanovení je opět velmi diskutabilní, protože zde není vyjádřeno, jakým způsobem se bude posuzovat tloušťka ledu a jak se bude stanovovat nosnost. Není zde uvedena žádná přípustná hodnota. Proto na neznámých ledových plochách raději tuto činnosti nedoporučujeme.

(2) Žáci bruslící na kolečkových bruslích používají ochranné prostředky zmírňující následky pádů (na kolena, na lokty, rukavice, přilbu).

Výklad: Vzhledem k rizikovému faktoru doporučujeme NAŘÍDIT používání ochranných prostředků! Stejná opatření se vztahují i na používání skateboardů.

Čl. 19 Bezpečnost žáků při soutěžích a přehlídkách

(1) Vysílající školy zajišťují bezpečnost a ochranu zdraví žáků po dobu dopravy na soutěže a ze soutěží, pokud se se zákonným zástupcem žáka nedohodnou jinak. V průběhu soutěže zajišťuje bezpečnost a ochranu zdraví žáků organizátor.³⁸

Výklad: V případě, že se dohodne škola se zákonným zástupcem na tom, že akce bude zahájena až na místě konání, zodpovídá za dopravu na místo i zpět zákonný zástupce. V ostatních případech má zodpovědnost škola, která dopravu zajišťuje. Pořadatel zabezpečuje BOZ žáků pouze v místě a prostoru konání soutěže. Pokud by žáci opustili místo konání, odpovědnost přebírá doprovázející pedagogický pracovník.

(2) Po dobu vlastní soutěže přebírá náležitý dohled nad žáky organizátor soutěže. Vyhlašuje počátek a konec soutěže nebo přehlídky a zajišťuje podmínky pro bezpečnou účast žáků poskytnutím případných ochranných prostředků, náležitým vybavením laboratoří, jiných soutěžních míst a současně přihlédne k věku, fyzickému a rozumu rozvoji žáků.

Výklad: V průběhu akce musí být pedagogický pracovník trvale přítomen a měl by mít přehled, kde se žáci pohybují, aby případně mohl převzít žáky, kteří už ukončili svoji činnost nebo ze zdravotních důvodů museli přerušit účast na soutěži.

(3) U sportovních soutěží, uměleckých soutěží a dalších soutěží, kde to charakter soutěže vyžaduje a je to dáno organizačním řádem, zajišťuje bezpečnost a ochranu zdraví žáků vysílající škola v plném rozsahu, pokud se se zákonným zástupcem žáka nedohodne jinak.

Čl. 20 Zahraniční výjezdy

Školy odpovídají za bezpečnost a ochranu zdraví žáků při zahraničních výjezdech, které organizují v rámci vzdělávání nebo s ním přímo souvisejících činnostech. O konkrétních opatřeních a poučení žáků, případně jejich zákonných zástupců, se pořizuje před uskutečněním výjezdu záznam o poučení podepsaný jeho účastníky. Přiměřeně se použijí ustanovení čl. 15 a 16. Mezi účastníky výjezdu do zahraničí zařadí škola pouze ty žáky, kteří předloží písemný souhlas zákonného zástupce žáka nebo zletilého žáka a mají uzavřené pojištění odpovědnosti za škodu platné na území příslušného státu a pojištění léčebných výloh v zahraničí nebo v případě výjezdu do členského státu Evropské unie mají Evropský průkaz zdravotního pojištění nebo potvrzení tento průkaz nahrazující.³⁹

Výklad: Za školní akci se považuje i to, kdy pedagogický pracovník o prázdninách cestuje s žáky do zahraničí a jsou mu školou poskytnuty cestovní náhrady. Přiměřené použití článků 15 a 16 je chápáno tak, že se např. při používání ochranných prostředků řídí přednostně zákonnými ustanoveními příslušného státu. Pokud by danou problematiku legislativa země neřešila vůbec, doporučujeme postupovat podle příslušných článků 15 a 16.

Čl. 21 Úrazy žáků

(1) Úrazem žáků je úraz, který se stal žákům při vzdělávání nebo s ním přímo souvisejících činnostech a při poskytování školských služeb. Jedná se tedy zejména o úrazy žáků na vycházkách, výletech, zájezdech, putováních, exkurzích, při koupání, při výuce plavání a lyžařském výcviku, sportovních a turistických kurzech, zahraničních výletech, při účasti na soutěžích a přehlídkách.

Výklad: Pokud škola nebo zřizovatel nepřevzme tento článek metodického pokynu, nebude mít nikde definován pojem „školního úrazu“.

(2) Úrazem žáků není úraz, který se žákům stane na cestě do školy a zpět

³⁶) § 6 zákona č. 258/2000 Sb., vyhláška č. 135/2004 Sb., kterou se stanoví hygienické požadavky na koupaliště, sauny a hygienické limity písku v pískovištích venkovních hracích ploch.

³⁷) § 11 vyhlášky č. 73/2005 Sb., vyhláška č. 48/2005 Sb.

³⁸) Vyhláška MŠMT č. 55/2005 Sb., o podmínkách organizace a financování soutěží a přehlídek v zájmovém vzdělávání.

³⁹) § 2 vyhlášky č. 48/2005 Sb.

nebo na cestě na místo nebo cestou zpět, jež bylo určeno jako shromaždiště mimo prostory školy při akcích konaných mimo školu.

Výklad: Prostorem školy je myšleno území, které má škola v užívání od zřizovatele (o který se stará).

Čl. 22 Evidence úrazů žáků

Vedoucí zaměstnanec školy, jemuž byl úraz žáka hlášen, zajistí, aby byly objektivně zjištěny a případně odstraněny příčiny úrazu.⁴⁰

Čl. 23

Statistické zjišťování školní úrazovosti se provádí podle zvláštních předpisů.⁴¹

Výklad: Upozorňujeme, že od 9. 2. 2005 byl zrušen pojem „registrovaný úraz“!

Čl. 24 Odpovědnost za škodu při úrazech žáků

Školy odpovídají v rozsahu stanoveném zvláštními předpisy⁴² žákům za škodu, která jim vznikla v důsledku úrazu. Způsob a rozsah náhrady škody projedná škola se zákonnými zástupci žáka nebo se zletilým žákem.

Čl. 25 Sledování úrazovosti žáků

Informace získané při prošetřování jednotlivých úrazů žáků, při sledování celkové školní úrazovosti a rozborů

jejich příčin využívají školy, organizace a orgány, v jejichž působnosti je problematika bezpečnosti a ochrany zdraví žáků, k prohloubení preventivní činnosti, a to v anonymizované podobě.

Výklad: Rozbor školní úrazovosti se provádí za školní rok. O tomto musí být proveden záznam a prokazatelně s ním musí být seznámeni zaměstnanci školy (např. na provozní poradě). Uvádí se pouze počty a místa úrazů (případně činnosti, za kterých vznikly).

Kontrolní činnost Čl. 26

(1) Dodržování podmínek pro bezpečnost a ochranu zdraví žáků kontrolují průběžně vedoucí zaměstnanci školy v rámci své působnosti a plnění úkolů v oblasti prevence rizik.

(2) Pedagogičtí pracovníci kontrolují a vyžadují dodržování předpisů k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví žáků, jakož i dodržování pokynů žáky.

(3) Do programu prověrek bezpečnosti a ochrany zdraví při činnostech organizovaných školou nejméně jednou ročně⁴³ zahrnují školy také kontrolu školních dílen, laboratoří, tělocvičen a tělocvičného náradí a náčiní, školních hřišť, školních pozemků i dalších pracovišť školy užívaných žáky, včetně jejich vybavení. Pokud se na ně a na jejich vybavení vztahují zvláštní předpisy k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci, například o elektrických, plynových, zdvihacích a tlakových zařízeních, provádějí se na nich pro-

střednictvím osob se zvláštní odbornou způsobilostí odborné kontroly a revize ve lhůtách stanovených těmito předpisy. U tělocvičného náradí a ostatního náčiní se kromě jeho běžných kontrol v hodinách tělesné výchovy a v rámci prověrek bezpečnosti a ochrany zdraví při práci provádějí i odborné technické kontroly nejméně jednou za rok, pokud nestanovil výrobce lhůtu kratší. Součástí prověrek bezpečnosti a ochrany zdraví při činnostech organizovaných školou je rovněž kontrola vybavení školy prostředky pro poskytnutí první pomoci, a to jak z hlediska obsahu, tak i lhůt jejich použitelnosti.

Výklad: U kontroly tělovýchovného náradí a náčiní, kde nedochází k pravidelnému používání (např. žebříky a žíněnky v MŠ), může být lhůta prodloužena, za což odpovídá ředitel školy.

Čl. 27

Kontrolu dodržování podmínek pro bezpečnost a ochranu zdraví žáků při vzdělávání a s ním přímo souvisejících činnostech a při poskytování školských služeb provádí Česká školní inspekce⁴⁴, orgány ochrany veřejného zdraví, popřípadě orgány inspekce práce podle zvláštních právních předpisů.

Čl. 28 Závěrečné ustanovení

Tento pokyn nabývá účinnosti dne 1. ledna 2006

JUDr. Petra Buzková, v. r.
ministryně

⁴⁰ V podrobnostech vyhláška č. 64/2005 Sb., o evidenci úrazů dětí, žáků a studentů.

⁴¹ § 10 zákona č. 89/1995 Sb., o státní statistické službě, ve znění pozdějších předpisů.

⁴² § 190 a násl., § 206 zákona č. 65/1965 Sb., (zákoník práce), § 27 nařízení vlády č. 108/1994 Sb., kterým se provádí zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, § 420, 422 zákona č. 40/1964 Sb., (občanský zákoník).

⁴³ § 136a odst. 4 zákona č. 65/1965 Sb., (zákoník práce).

⁴⁴ § 174 zákona č. 561/2004 Sb., (školský zákon).

Autory výkladu k tomuto metodickému pokynu dr. Pavla Skácelíka a ing. Jana Romaněnka jsme požádali o další komentář či doplňky k některým bodům.

Jak je to s dozory ve školní jídelně? Máte zkušenost, že pokud je jídelna právním subjektem, učitelé v ní skutečně dozory nedrží, neboť dozor nad strážníky není věcí školy, která je jiným právním subjektem, nýbrž to musí obstarat sama jídelna?

Je to jednoduché. Někde si toho všimli, že tato legislativní změna nastala, a někde ne. Proto jsme u výkladu metodického pokynu dali odkaz na ministerskou webovou stránku, kde se učitelé dozvědí vše potřebné. Pokud je jídelna součástí školy jako jednoho právního subjektu, nic se nemění a do-

zory v jídelně dál drží zaměstnanci školy. A to i nad strážníky odjinud, třeba ze sousední školy. Ale v tom případě se v praxi většinou obě školy o ty dozory po dohodě podělí. Ale změna legislativy nabízí několik variant. Za prvé: je-li jídelna samostatným právním subjektem, není rozhodující, zda je ve školní budově, nebo někde mimo ni. A je-li jídelna samostatným právním subjektem, pak dozory skutečně zajišťuje ona, nikoli vedení školy.

Kdo tam pak ty dozory smí vykonávat?

Buď se vedení jídelny dohodne s ředitelem školy, že když tam učitelé žáky vodí, tak už tam budou držet nad nimi i dozor. Ale zdůrazňujeme, že v takovém případě je to dobrovolná věc. Pokud ředitel školy a hlavně učitelé dozory nehodlají zajišťovat, nemusejí. Pak je to věcí jídelny. Musí si pedagogický dozor sjednat na nějakou dohodu a tudíž za úplat. Je důležité zdůraznit, že by mělo jít o pedagogický dozor, že by ho neměly vykonávat ani kuchařky (ty ostatně na to nemají v poledne čas), ale ani třeba paní školníková bez patřičného pedagogického vzdělání.

Takže může nastat varianta, že si jídelna „najme“ učitele z dané školy a bude je sama za dozory v jídelně odměňovat?

Ano, může a připadá nám logická a vhodná. Místní učitelé ty žáky znají, sami se v jídelně stravují. Za měsíc vykonají patričný počet dozorů a podle dohody je za to jídelna odmění.

Další bod. Kdo smí poskytovat na školních akcích první pomoc?

Začněme vybavením lékárníčky. To má na starosti ředitel školy ve spolupráci s lékařem závodní preventivní péče. To vyplývá ze zákona. Záleží samozřejmě na tom, kam učitelé se žáky jdou třeba na výlet či na exkurzi, jaký je naplánován program, jaké je roční období atd. Poradit by měl nasmlouvaný lékař. A pozor – první pomoc smí žákům poskytnout pouze ten, kdo je na to vyškolen. Podle zákoníku práce má ředitel

školy povinnost podle toho, o jakou akci jde, zajistit proškolení dostatečného počtu pedagogických pracovníků. To opět provádí lékař závodní preventivní péče, o proškolení se provede zápis s datem a seznamem účastníků. Doporučujeme pozvat lékaře do školy a proškolit nejlépe celý sbor, ale určitě minimálně třídní učitele. Pokud onen lékař není ochoten školení provést, neboť to není jeho povinností, lze se obrátit třeba na Červený kříž, na složky záchranářských sborů apod. Nezaměňujme ale první pomoc s funkcí zdravotníka. Ten stačí jeden na celý lyžařský kurz, ale s každým družstvem, která lyžují na různých sjezdovkách, musí být pedagog proškolený na poskytování první pomoci.

Ještě jedna věc, možná maličkost. V metodickém pokynu se hovoří o „řádném cvičebním úboru“. Kdo určí nebo posoudí onu řádnost?

Cvičební úbor musí být v takovém stavu, aby nebyl příčinou úrazu. Takže žádné polorozpadlé boty, potrhaná trička nebo tepláky, do kterých by se žák mohl při tělocviku zamotat. To je jasné. Ale zda bude nařízena nějaká barevná sladěnost cvičenců, trenýrky nebo dlouhé tepláky, o tom rozhoduje ředitel školy s učitelem tělesné výchovy a nejlépe je začlenit to do školního řádu. Jde o místní podmínky. Jestli škola vodí žáky do cizí pronajaté tělocvičny, kde se špatně topí, nenechám žáky prochladnout. Jinak bude vypadat úbor v prosklené hale, kam praží sluníčko. A logické je zakázat třeba nošení obuvi s černou podrážkou, která na nových drahých parketách zanechá neodstranitelné šmouhy. Pro zamezení sporů se žáky a hlavně s jejich rodiči je vhodné pár takových zásad začlenit do školního řádu, protože pak je to zákon.

fy

MŠMT APELUJE NA ŘEDITELE: Využijte náš metodický pokyn

Přestože se jedná o metodický pokyn (k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních) ministerstva školství, najít na tomto úřadu člověka, který by měl tuto oblast na starosti, bylo úkol pro detektiva. Po složitém hledání odpověděl na otázky UN náměstek ministryně školství JAROSLAV MÜLLNER a právník PAVEL PÁTECKÝ, který se na vzniku metodického pokynu podílel.

Jakou váhu klade MŠMT na oblast bezpečnosti a ochrany zdraví žáků a studentů?

Müllner: Je to jedna z nejdůležitějších součástí vzdělávacího procesu v tom nejobecnějším slova smyslu.

Proč MŠMT tedy v srpnu 2005 zrušilo předpis o bezpečnosti a ochraně zdraví bez náhrady?

Müllner: Patřil mezi několik desítek metodických pokynů zrušených z toho důvodu, že nebyly v souladu s novou legislativou. Často vznikaly tyto metodické pokyny jako „náhražky“ obecně závazných norem, které bylo obtížné prosadit. Pro ředitele metodické pokyny navíc nejsou závazné, neboť školy a školská zařízení zřizované kraji, obcemi a dobrovolnými svazky obcí jsou samosprávnými složkami. K tomu ještě chci říci, že podle našeho názoru všechny potřebné předpisy v právním řádu existují a je možné se na ně odvolávat.

Proč nemůže MŠMT vydat na toto téma obecně závazný předpis, například vyhlášku?

Pátecký: Bohužel, MŠMT nemá ze zákona zmocnění pro vydání této vy-

hlášky. Nicméně v legislativním plánu vlády se s touto vyhláškou do budoucna počítá. Abychom překryli tuto dobu, rozhodlo se MŠMT vydat alespoň metodický pokyn. Ten je ale závazný pouze pro naše přímo řízené organizace, nicméně sestavovali jsme jej tak, aby jej mohly využít i ostatní školy zapsané do školského rejstříku a další poskytovatelé služeb souvisejících se vzděláváním a výchovou.

Müllner: Skutečně apelujeme na ředitele a zřizovatele škol, aby buď vydali vnitřní předpis, do kterého by zapracovali náš metodický pokyn, nebo ho podle svých podmínek upravili, tak aby byla tato oblast dostatečně pokryta, jak mimo jiné vyžaduje školský zákon.

Pátecký: I na jednání s představiteli obcí, které inicioval premiér, se mimo jiné o otázce bezpečnosti a ochrany zdraví dětí, žáků a studentů mluvilo, myslím tedy, že si jsou jednotliví zřizovatelé vědomi potřebnosti pokrýt tuto oblast a že zároveň vědí o možnosti využití metodického pokynu MŠMT.

Müllner: Nicméně jednu vyhlášku, která se oblastí bezpečnosti a ochrany zdraví zabývala, jsme vydali – šlo

o vyhlášku o evidenci úrazů dětí, žáků a studentů.

Jakou právní sílu má metodický pokyn?

Müllner: Je to „akt řízení“. Povinnost pro školy se jím řídit vyplývá z podřízenosti k orgánu, který takový pokyn vydává.

Mohou školy dál používat dokumenty (školní řád, resp. vnitřní řád), které měly připraveny před přijetím tohoto metodického pokynu – třeba s odkazy na již neexistující metodický pokyn?

Müllner: Z drobnými úpravami, které plynou z nové školské legislativy, samozřejmě ano. Pokud školní inspekce přijde na to, že školní či vnitřní řád obsahuje odkaz na normu, která již neexistuje, upozorní na tuto chybu, vyzve k nápravě. Pokud by se stal například školní úraz, pak se posuzuje situace podle obecně platných předpisů, zda byla věcně zajištěna bezpečnost žáků. Formální chyba ve školním dokumentu by nebyla tak podstatná.

K čemu pak metodický pokyn je?

Müllner: Je to významná pomůcka pro ředitele školy. Předpisů, které se zabývají bezpečností a ochranou zdraví, je celá řada a jsou rozptýleny v celém právním řádu ČR. V našem metodickém pokynu se dostávají do systematické struktury v jednom dokumentu. V případě soudního sporu by myslím soud posuzoval situaci jednak podle obecně závazných norem, jednak by zřejmě zjišťoval, zda zřizovatel vydal nějaký vnitřní předpis, který se

prevencí a řešením takových situací zabývá a pravděpodobně by se zabýval i tím, zda se jím ředitel řídil.

Pátecký: Oponenti by mohli říci, že metodický pokyn se v některých bodech překrývá se zákoníkem práce. Problém ale je, že zákoník práce řeší oblast bezpečnosti a ochrany práce a vztahy zaměstnanců a zaměstnavatelů. Jenže žáci a studenti přece nejsou zaměstnanci školy – tyto předpisy se tedy na ně v tomto smyslu nevztahují. Proto bylo také potřeba tento metodický pokyn připravit.

Mají ředitelé problematiku BOZ konzultovat s nějakými odborníky?

Pátecký: Nejdříve by se asi měli obrátit na svého zřizovatele – tedy na obec nebo na kraj a jejich školské odbory. Jejich představitelé se scházejí s pracovníky MŠMT a měli by mít k dispozici dostatečné informace. Samozřejmě se mohou v případě nějakých problémů obrátit i na nás – konečně, telefonují nám často a my je rozhodně neodmítáme. Snažíme se jejich dotazy odpovědět, ale pro jejich velký počet je často problematické odpovídat v termínech, které si tazatelé přejí.

Mohou jim pomoci odbory?

Pátecký: Myslím, že ano – na tvorbě tohoto metodického pokynu se velmi aktivně jejich zástupci podíleli a celou oblast myslím znají.

„Školy jsou při vzdělávání a s ním přímo souvisejících činnostech a při poskytování školských služeb povinný přihlížet k základním fyziologickým potřebám žáků a vytvářet podmínky pro jejich zdravý vývoj,“ říká se v metodickém pokynu. Jak jsou definovány tyto „podmínky“?

Pátecký: Pedagogický pracovník má při každé činnosti přihlížet k možnostem, fyzické vyspělosti a vybavenosti každého jedince. Metodický pokyn stanoví u některých činností jejich omezení nebo zvláštní pravidla. Kromě těchto podmínek je třeba brát v potaz i zvláštní pravidla stanovená prováděcími předpisy zákoníku práce (práce ve ztížených hygienických podmínkách, za nadměrného mrazu, tepla apod.).

Existují práce, které jsou pro mladistvé zakázané?

Pátecký: Tyto práce jsou specifikovány zákoníkem práce a jeho prováděcími předpisy. Praktická část výuky je ovšem vykonávána většinou u zaměstnavatelů, kteří mají se školou smlouvu a jsou povinni dodržovat obecně platné předpisy a mezi nimi pochopitelně i zákoník práce.

Jak je řešena otázka dozoru (počet dětí v různých věkových kategoriích na jednoho pedagoga) například při výjezdech mimo školu (třeba na školu v přírodě, na běžný školní výlet...)?

Takových nejasností je v metodickém pokynu víc...

Pátecký: Obecná úprava dozorů je upravena v čl. 10 metodického pokynu. Ředitel musí podle aktuální situace, podle věku dětí, eventuálně jejich postižení, podle místa, kam jdou – zda kousek od školy, nebo naopak dál a třeba v hustém provozu atd. rozhodnout, kolik je potřeba pedagogů. Pedagog na místě pak musí zhodnotit bezpečnostní rizika a udělat vše, aby se jim děti vyhnuly. V některých následujících článcích je speciální úprava pro zvláštní činnosti, jako je například výuka plavání, lyžařské výcviky, sportovně turistické kurzy a podobně. Myslím, že dát pevná pravidla pro každou činnost není možné, za prvé nelze vyjmenovat všechny činnosti a za druhé každá činnost má svá specifika. Navíc metodický pokyn upozorňuje na vyhlášky a zákony, ze kterých speciální úprava vychází.

K namítaným nepřesnostem lze říci, že obecné a takzvané vágní pojmy nelze považovat za nejasnosti či dokonce chyby. Takových pojmů obsahuje každý právní předpis celou řadu a až samotná aplikace v systému upřesňuje jejich výklad. Nelze zapomínat, že právo a tudíž i právní předpisy jsou živým nástrojem a jako takový se také postupem doby vyvíjejí. **šv**

ZŘIZOVATELÉ A METODICKÝ POKYN

Kraje

Z rychlé telefonické ankety vyplynulo, že krajské úřady o metodickém pokynu MŠMT vědí a školám, které zřizují, ho doporučují zahrnout do školní dokumentace.

Například vedoucí odboru školství **Pardubického kraje** KAREL PEŠKA uvedl, že dopisem informoval všechny ředitele o skutečnosti, že dosavadní pokyny týkající se bezpečnosti a ochrany zdraví žáků jsou zrušeny a vznikl pokyn nový. „Školám jsme pokyn doporučili. Někteří ředitelé se na nás poté obrátili o pomoc v aktualizaci školní dokumentace, samozřejmě jsme jim vyšli vstříc,“ řekl vedoucí odboru.

Obdobná situace panuje i v **Karlovarském kraji**. Alespoň je to patrné z písemné odpovědi, kterou UN zaslal tamní tiskový odbor. V ní se mimo jiné praví, že „na změny legislativy jsou ředitelé škol a školských zařízení pravidelně upozorňováni na poradách ředitelů škol či formou vývěsky na internetu“.

Kraj nicméně zdůrazňuje, že téma bezpečnosti a ochrany zdraví upravují školní nebo vnitřní řády a je plně

v kompetenci ředitelů škol, kteří za bezpečnost zodpovídají. Poukazuje i na to, že kontrolou dodržování podmínek bezpečnosti a ochrany zdraví žáků je školní inspekce, nikoli kraj. Navíc do této chvíle nemá žádnou informaci z této oblasti, která by vyžadovala „řešení situace“.

Zástupkyně vedoucího odboru školství **Zlínského kraje** LENKA JANALÍKOVÁ řekla, že střední školy o pokynu vědí. Pracovník úřadu, který má bezpečnost a ochranu zdraví v gesci, prý pravidelně objíždí školy, provádí metodickou činnost a také kontroluje školní řády, aby se neodkazovaly na již neplatné předpisy. Kraj podle Janalíkové dokonce zvažuje vydání vlastního pokynu.

Ani **Jihočeský kraj** podle vedoucího odboru školství JIŘÍHO MORAVCE nezaspal.

„Dokument je sice závazný jen pro školy zřízené ministerstvem školství a pro ostatní jen doporučující, ale všechny podstatné náležitosti obsahuje, proto jsme o něm informovali školy všech zřizovatelů. Jde o kvalitní pokyn, který školám pomůže,“ konstatoval Moravec.

Jeho odbor ale prý už nekontroluje, zda mají školy, které kraj zřizuje, ustanovení o bezpečnosti a ochraně zdraví žáků ve svých školních řádech v pořádku a aktuální. „To je věc inspekce,“ dodal.

Podle **ROBERTA GAMBY**, vedoucího odboru školství **Libereckého kraje**, máme ministerstvo školství k tomu, aby vykonávalo státní správu, a pokud vydá pokyn, který je v souladu se zákonem, měl by se dodržovat.

„Zvlášť když jde o bezpečnost a ochranu zdraví dětí, kde není příliš prostoru pro diskuzi, protože orgány, které případnou událost řeší, jednají velmi nekompromisně. Ideální je proto mít aktuální školní předpis, který toto téma řeší. Školy základní i střední jsme na nový pokyn samozřejmě upozornili,“ uvedl Gamba. **ph**

Obce

Zjišťovali jsme, do jaké míry zřizovatelé (obce) pomáhají školám s vyhledáváním nových pravidel potřebných pro jejich provoz. Šlo nám zejména o bezpečnost a ochranu zdraví dětí a mládeže ve školách.

OTO HUTR, vedoucí odborný referent Městského úřadu Kardašova Řečice

Máme jen jednu základní školu sloučenou s mateřinkou. Není to tak dávno, co v mateřské škole proběhla inspekce zaměřená právě na bezpečnost a ochranu zdraví. Upozornila školu na určité nedostatky ve vybavení školní zahrady a hřiště. Díky tomu o nové metodice víme, ale ještě nemáme k dispozici všechny potřebné dokumenty. Není snadné je sehnat. Určitě se této problematice budeme ve spolupráci se školou věnovat.

DAGMAR MIKOVCOVÁ, vedoucí odboru školství a kultury Městského úřadu Chomutov

Školy jsou v právní subjektivitě, potřebné informace si hlídají samy. My jim zprostředkováváme jen kontakty na firmy, které školám nabízejí různé služby. Ovšem pokud jde o kontroly, jestli mají školy všechno v pořádku, tak ty provádě-

díme pravidelně. Jsem přesvědčena, že informace o nové metodice všechny naše školy mají.

PETR SUŠANKA, starosta obce Valeč

Zrovna dneska ráno jsem se ředitelky naší základní školy na metodiku ptal, ale neví o ní ani ona, ani já. Zákony, vyhlášky a metodiky se mění tak často, že snad ani není v lidských silách bez upozornění všechno obsáhnout.

Spočítal jsem, že kdyby se měl starosta, který nastoupí jako nový do funkce po volbách, seznámit se všemi zákony, které potřebuje znát, rok a půl by nedělal nic jiného. A to jsem uvažoval jenom o zákonech a na přečtení každého jsem dal jen deset minut. Kde jsou vyhlášky, o metodikách nemluvě! Samozřejmě že jakmile metodiku seženeme, budeme se jí zabývat. Ale bylo by výborné, kdyby školy dostaly metodiku zaměřenou na to, jak se věnovat

výchově a vzdělávání dětí. Ta by mne zajímala jako první.

ZDEŇKA ELIÁŠOVÁ, pracovnice odboru školství Městského úřadu Břeclav

Musím vás odkázat na krajský úřad Brno, bezpečnost ve školách je v jeho kompetenci. Potřebné informace ale předáváme ředitelům škol na pravidelných poradách.

JAROSLAVA GEBAUEROVÁ, vedoucí odboru školství Magistrátu města Opavy

Informaci o nové metodice jsme školám posílali. Respektive radili jsme jim, jak ji mají do školního řádu zahrnout. Ministerstvo vytvořilo metodiku, která se vztahuje jen na školy, jež MŠMT zřizuje. Školy ji za určitých podmínek mohou analogicky využít. Víme, že nových informací z nejrůznějších oblastí, které by školy měly znát, je hodně. Proto je shromažďujeme a jednou, někdy i dvakrát měsíčně je posíláme školám na e-mailové adresy. Nejen těm opavským, ale všem školám, které spadají pod Opavu jako obec s rozšířenou působností.

št

BEZPEČNOST PRÁCE S POČÍTAČEM

Zabývala se hygienická služba dopady práce s počítačem na fyzické a duševní zdraví dětí? zeptali jsme se hlavního hygienika ČR MICHAELA VÍTA. Ano, odpověděl, takovou studii zpracovával Zdravotní ústav v Hradci Králové. A tak jsme oslovili ředitele tohoto ústavu MILANA BOŘKA a jeho náměstkyni MARTU TMĚJOVOU, která byla jedním ze zpracovatelů studie.

Bořek: Toto téma jsme řešili v době transformace a restrukturalizace hygienické služby, což se ovšem na průběhu a zpracování studie nijak neprojevilo. Zadání vyšlo od hlavního hygienika, toto téma patřilo v té době k prioritám, které přijala Evropská unie. Studie mapovala situaci v době vrcholícího nástupu počítačových technologií ve školství – v letech 2002 a 2003. A byla jednou z prvních prací na toto téma u nás.

Tmějová: Navazovala na předchozí zahraniční studie, z jejichž metodiky jsme vyšli, abychom mohli výsledky porovnávat. Šlo o studie o kanadském a australském školství. A je nutné hned ze začátku říci, že ve většině položek na tom byly české učebny z hlediska vlivu na duševní a fyzické zdraví lépe než podobné třídy, které prošly zahra-

ničními studii. Pouze na tom bylo naše školství v té době o něco hůře z hlediska kvality vybavení technikou (což dneska už bude pravděpodobně vypadat poněkud jinak). V ostatních sledovaných parametrech jsme oba srovnávané státy předběhli.

Je studie reprezentativní?

Bořek: Mapovala situaci v základních a středních školách po celé republice, ve všech krajích a okresech republiky. Jistě, všechny školy zmapovány nebyly, dá se ale říci, že zkoumaný vzorek byl ve své době vysoce reprezentativní. Z každého okresu prošlo šetřením dvacet škol – patnáct základních a pět středních (tak, aby ve vzorku byla gymnázia i střední odborné či průmyslové školy i učiliště). Takže se dá říci, že jsme popsali situaci v celé republice. V té době jsme sledovali spíše městské

školy, protože vesnické školy ještě tolik vybaveny nebyly, zvláště v hůře dostupných místech a velmi malé školy. Bylo by určitě zajímavé zjistit, jaká je situace právě v těchto školách v současné době. Přece jen oblast ICT se vyvíjí velmi rychle. Pokud by například MŠMT projevilo zájem a požádalo hlavního hygienika...

Participovalo na této studii školství?

Bořek: Hygienici museli kvůli zjišťování dat a měření nezbytných parametrů vstupovat do škol – a musím říci, že školy jim vycházely všemožně vstříc, nesetkali se s odmítavými stanovisky. Naopak, pedagogové vítali, že jsme měřili vlhkost a teplotu vzduchu a míru záření monitorů... Chápali to jako pomoc a zajímali se i o naše výsledky. Ovšem po odborné stránce se školství na studii nepodílelo, nešlo o mezirezortní práci.

Tmějová: Pokoušela jsem se tehdy s MŠMT komunikovat, problém ale byl, že se tam z mého pohledu příliš často měnili lidé, měnila se struktura kompetencí. Když jsme ministerstvu školství nabídli výsledky této studie, neměla jsem pocit, že by o ně měli zájem. Nicméně školy, které se studie účastnily,

byly o studii informovány a měly možnost si ji na internetu najít.

Co bylo cílem studie?

Tmějová: Zjišťovali jsme, jaké jsou ergonometrické poměry v existujících ICT učebnách a jaký může být jejich vliv na fyzické i psychické zdraví žáků. Studie zjišťovala kvalitu pracovního místa, počítačového prostředí, osvětlení, kvality ovzduší atd.

Bořek: Při hodnocení počítačových učeben je zajímavé, že děti se o nich vyslovovaly méně příznivě než o počítačovém pracovišti doma. Na druhé straně při dotazování vyšlo najevo, že doma u počítače tráví násobně více času než ve škole. Jestliže ve škole to byla zhruba jedna hodina, doma to bylo hodin šest! A přesto – pokud si stěžovali žáci na bolesti zad, hlavy, ramen či rukou, pak tuto bolest spojovali s prací na počítači ve škole...

Co se dalo počítačovým učebnám nejčastěji vytknout?

Tmějová: Asi největší slabinou bylo osvětlení. Nešlo ani tak o množství luxů, ale o způsob osvětlení, které vytvářelo na obrazovkách odlesky a ztěžovalo tak práci s monitorem. Často se také stávalo, že škola sice dostala nové počítače, ale nábytek pod ně používala starý, který se jinde nehodil. Pak nevyhovovala výška stolů a prostor pro klávesnici a myš, ale hlavním negativem byl typ židle – s ohledem na to, že se v počítačových učebnách střídají různé ročníky, tedy různě velké děti, je nezbytné, aby byla židle polohovací

a pokud možno na kolečkách. Výhodné také je, když má židle podpěrky pro ruce. Také jsme na různých školách upozorňovali na to, že není z hlediska ergonomie vhodné, aby u jednoho počítače pracovalo více dětí – dvě, nejkulí tři. Pro ty, kteří sedí u počítače zešikma, to znamená podstatně větší fyzickou zátěž. Ne vždy ale škola může tomuto požadavku vyhovět.

Důležité také je, že na jednu osobu ve třídě by měly připadat minimálně dva metry čtvereční, vzdálenost monitorů od očí by měla přesahovat padesát centimetrů. Tento parametr je ovšem individuálně vnímaný a dítě si samo automaticky volí posazení u počítače, které mu vyhovuje. Přesto by ale bylo dobré, kdyby v některých případech učitel polohu dítěte korigoval, aby si například nekřivilo páteř a zbytečně nezatěžovalo oči.

Zjišťovala studie i odpověď na otázku, jaká doba práce na počítači je v tom kterém věku vhodná?

Tmějová: Tento úkol jsme neměli, takže na tuto otázku studie neodpovídá. Nicméně zjišťovali jsme, jaké faktory z hlediska psychohygieny se podílejí na kvalitě výsledků práce na počítači, na spokojenosti a výkonnosti žáků, a tam jsme došli k zajímavé informaci – jedním z nejdůležitějších parametrů, který má přímou souvislost s úrovní motivace a výslednou kvalitou, je kromě obsahu a formy poskytovaných informací (většinou učitelem) a autonomie studenta (tedy možnost samostatného rozhodování o tomto obsahu a stylu práce)

také kvalita osvětlení. Zjednodušeně by se dalo říci – čím lepší osvětlení, tím lepší výsledky.

Také na MŠMT UN zjišťovaly, zda se zabývalo otázkou vlivu práce s ICT na fyzické a duševní zdraví žáků. Z odboru SIPVZ jsme dostali informaci, že v roce 2004 nechal vytvořit informační letáky „**Základní pravidla – bezpečnost práce s počítačem**“. Tyto letáky byly poskytnuty školám. Jsou zde uvedeny požadavky na:

- počítačové učebny
- osvětlení
- teplotu, vlhkost, hluk
- elektroinstalaci
- vlastnosti obrazovek
- požadavky na klávesnice
- nábytek v počítačových učebnách
- zdravotní rizika (bezpečnostní přestávky)
- pravidla pro provoz
- dozory v učebnách
- pravidla bezpečnosti práce
- důležité právní předpisy:
- Nařízení vlády 178/2001 Sb. (ochrana zdraví při práci, požadavky na pracoviště se zobrazovací jednotkou)
- Vyhláška ministerstva zdravotnictví 108/2001 Sb. (hygienické požadavky na prostory a provoz škol)
- některé části zákoníku práce

Letáky jsou k dispozici v archivu www.e-gram.

šv

POČÍTAČOVÉ UČEBNY V ČR

Z dosud publikovaných závěrů studií o vlivech informačních technologií (IT) u dospělé populace uživatelů (zejména v kancelářském prostředí) vyplývá, že se mohou projevit na jejich zdraví, spokojenosti a produktivitě práce jak negativně, tak i pozitivně. Bohužel je nedostatek prací, které sledují vliv IT u dětí a dorostu.

Rychlým zaváděním IT do škol se mění způsob výuky, stoupá i doba strávená používáním počítačů. Smyslem předkládané studie bylo popsat aktuální situaci v učebnách s IT a dále zjišťovat vazby mezi fyzickými a psychosociálními faktory, jako je míra spolupráce mezi studenty, jejich plnění školních povinností a spokojenost. Vzhledem ke komplexnosti pohledu na počítačové učebny byl připraven úkol hlavního hygienika ČR „Počítačové učebny v ČR“, který si kladl za cíl zmapovat prostředí počítačových učeben, zjistit splnění ergonomických požadavků při práci a celkovou spokojenost studentů při výuce. Dále na základě zjištěných skutečností provést v rámci běžného hygienického dozoru taková opatření, která

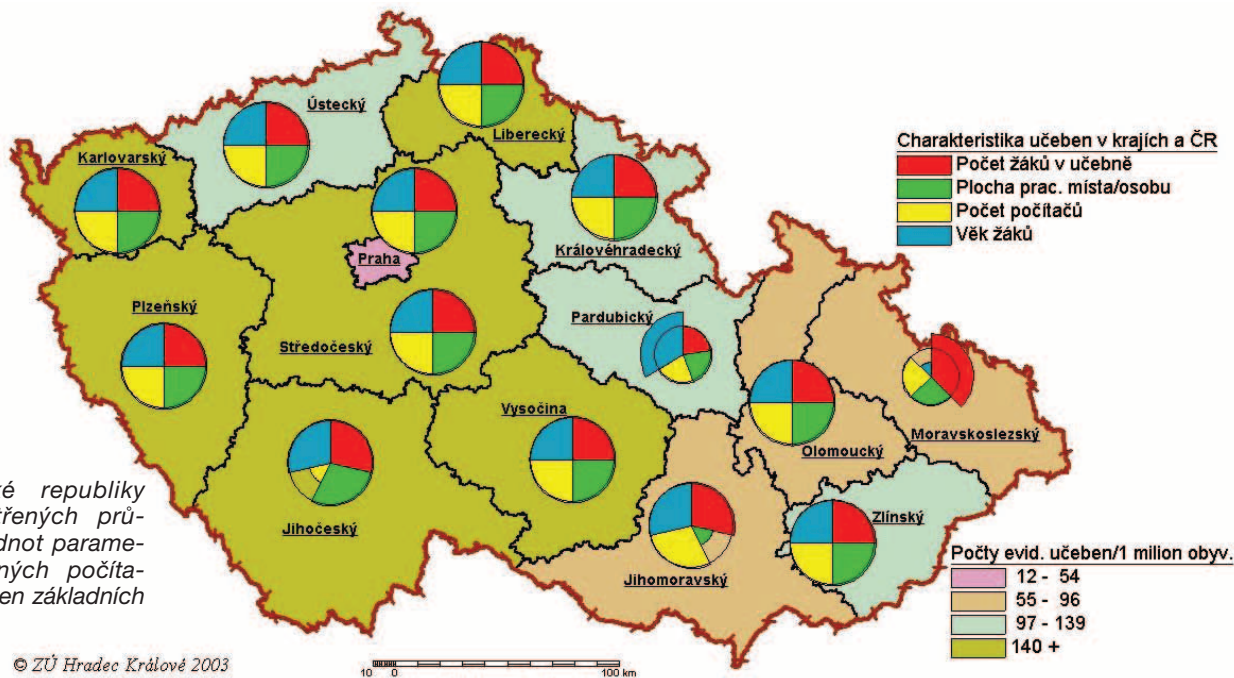
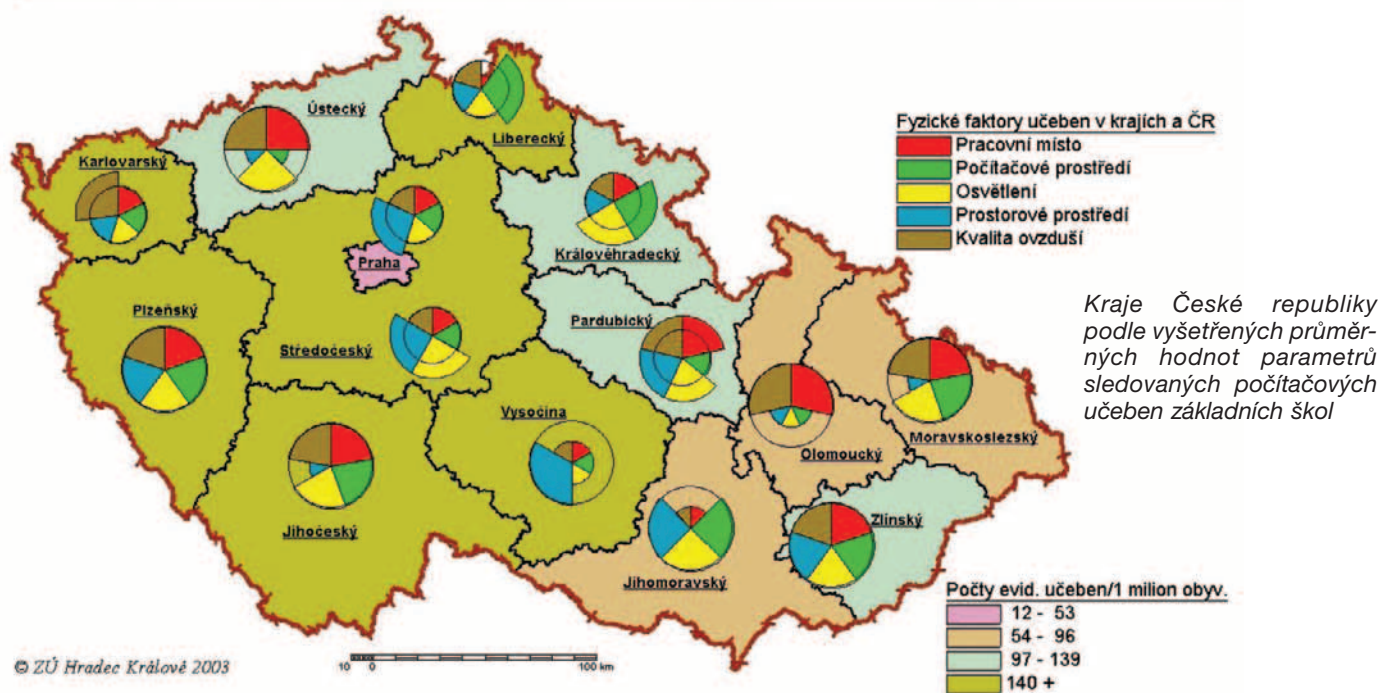
zabrání potenciálním rizikům poškození zdraví dětí a dorostu. V neposlední řadě porovnat výsledky naší práce se zahraničními studií.

Hlavním cílem studie bylo pomocí dotazníkového šetření provést reprezentativní pohled hygienické služby na vybavení počítačových učeben základních a středních škol v České republice s ohledem na plošné i územně diferencované podchycení úrovně potenciálních rizikových faktorů zdraví a pohody žáků a studentů a rovněž se pokusit prostřednictvím souběžného šetření prováděného na středních školách v ČR formulovat, zda a jaké může mít fyzické prostředí v těchto učebnách vliv na psychosociální prostředí a konečně na spokojenost studentů v hypotetickém

modelu produktivity vzdělávání (tedy jak se může kvalita prostředí z pohledu hygienické služby promítnout až do spokojenosti studentů). Dotazníky pro zmapování psychosociálního prostředí poskytly platné a spolehlivé měření pro stanovení toho, jak studenti vnímají své výukové prostředí. Ergonomové tradičně využívali výzkumné modely beroucí v úvahu jak fyzické, tak i psychosociální faktory. Toto přiblížení je rovněž odrazem komplexnosti prostředí dnešních počítačových učeben, jež můžeme nyní mnohem šířeji prozkoumat z hlediska toho, jaký vliv mají fyzické faktory na spokojenost a produktivitu studentů při jejich výuce.

Základní školy

V každém okrese České republiky bylo reprezentativním náhodným výběrem vybráno pracovníky hygienických stanic 15 základních škol, na nichž bylo provedeno dotazníkové šetření. Celkem bylo vyšetřeno 1145 základních škol. Šetření bylo prováděno dotazníkem fyzických faktorů. Fyzickými faktory se rozumí: Pracovní místo, Počítačové

prostředí, Osvětlení, Prostorové prostředí, Kvalita ovzduší. Všechny fyzické faktory v ČR jsou hodnoceny našimi hygieniky lépe, než uvádí zahraniční pramen. Výjimku tvoří faktor Počítačové prostředí, v ČR hodnocený hůře.

Střední školy

V každém okrese České republiky bylo reprezentativním náhodným výběrem vybráno pracovníky hygienických stanic 5 středních škol, na nichž byl provedeno dotazníkové šetření fyzických faktorů, psychosociálních faktorů počítačových učeben a rovněž byla realizována dotazníková akce na podmínky a vliv práce s počítačem ve škole a doma. Celkem bylo vyšetřeno 382 středních škol.

Fyzickými faktory se rozumí: Pracovní místo, Počítačové prostředí, Osvětlení, Prostorové prostředí, Kvalita ovzduší. Psychosociálními faktory se rozumí: Soudržnost, Angažovanost, Autonomie a samospráva, Plnění školních povinností, Spolupráce a Spokojenost.

Zdravotní rizika při práci s počítačem

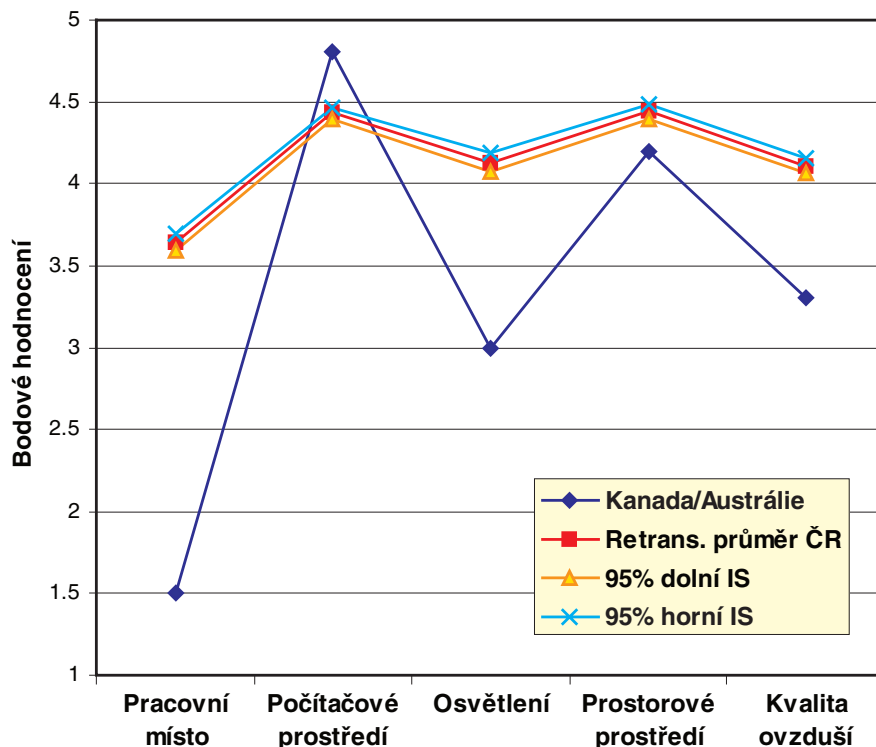
Abychom snížili na co nejnížší míru zdravotní rizika při práci s počítačem u dětí, nutno znát a dodržovat základní požadavky, které jsou kladeny na počítačovou učebnu a na ergonomii pracoviště. Odhaduje se, že až 70% uživatelů výpočetní techniky má občasné potíže se zrakem a pohybovým aparátem a z toho plynoucími bolestmi

hlavy [9]. Požadavky na uspořádání počítačového pracoviště jsou uvedeny v dotazníku, který je uveden v příloze plného znění závěrečné zprávy. Patří sem např. správné umístění monitoru, který má být 50-60cm od očí, a výška horního okraje obrazovky má být maximálně ve výši očí sedícího dítěte. Obrazovka musí být umístěna kolmo na směr pohledu, a tím se zabrání námaze krčních svalů a nepřírozené pozici těla. V základních školách, kde je u počítače více dětí, tato zásada není dodržena. Hygienický požadavek je na dodržení min. plochy na 1 žáka, která je dle vyhlášky č. 108/2001 Sb. (po zpracování studie byla vyhláška 108 novelizována a je nahrazena vyhláškou č. 410/2005 Sb. o hygienických požá-

avcích na prostory a provoz zařízení a provozoven pro výchovu a vzdělávání dětí a mladistvých. V této vyhlášce jsou již podrobněji stanoveny požadavky na osvětlení a umístění zobrazovacích jednotek v § 13 a v příloze č. 2 velikost typů nábytku a ergonomické zásady práce žáků vsedě – pozn. dr. Tmějová) stanovena na 2 m². Důležité je také zamezit na obrazovce odleskům různých světel (zrcadlení, oslnění). Proto je nutné mít úpravu stěn, podlahy ve světlých tlumených barvách, vybavit učebnu matným nábytkem, zajistit regulaci denního světla žaluziemi, mít vyhovující umístění a typ umělého osvětlení apod. Při práci s počítačem je nutno chránit sebe i ostatní před elektromagnetickým zářením. Ve vzdálenosti 50 cm je riziko elektromagnetického záření minimální. Je nebezpečné sedět zepředu těsně u obrazovky nebo mít monitor umístěný za hlavou při řadovém umístění počítačů v učebně. Při měření bylo zjištěno, že intenzita elektromagnetických polí před obrazovkou je nižší než před jeho postranními částmi, vzadu a nahoře. Proto je nutno dodržovat stanovenou bezpečnou vzdálenost od monitoru. Např. při umístění monitorů v řadách musí být ulička široká 1 m, aby při sezení žáka byla dodržena min. bezpečná vzdálenost monitoru od hlavy žáka. Při menší vzdálenosti, než je 50 cm, je třeba použít vnější ochranné kryty a filtry na obrazovku. Pro snížení elektrostatického pole, které vytváří obrazovka, je potřeba udržovat dostatečnou relativní vlhkost vzduchu v učebně (dle citovaného předpisu č. 108 v rozmezí 40-60 %).

Potíže se zrakem

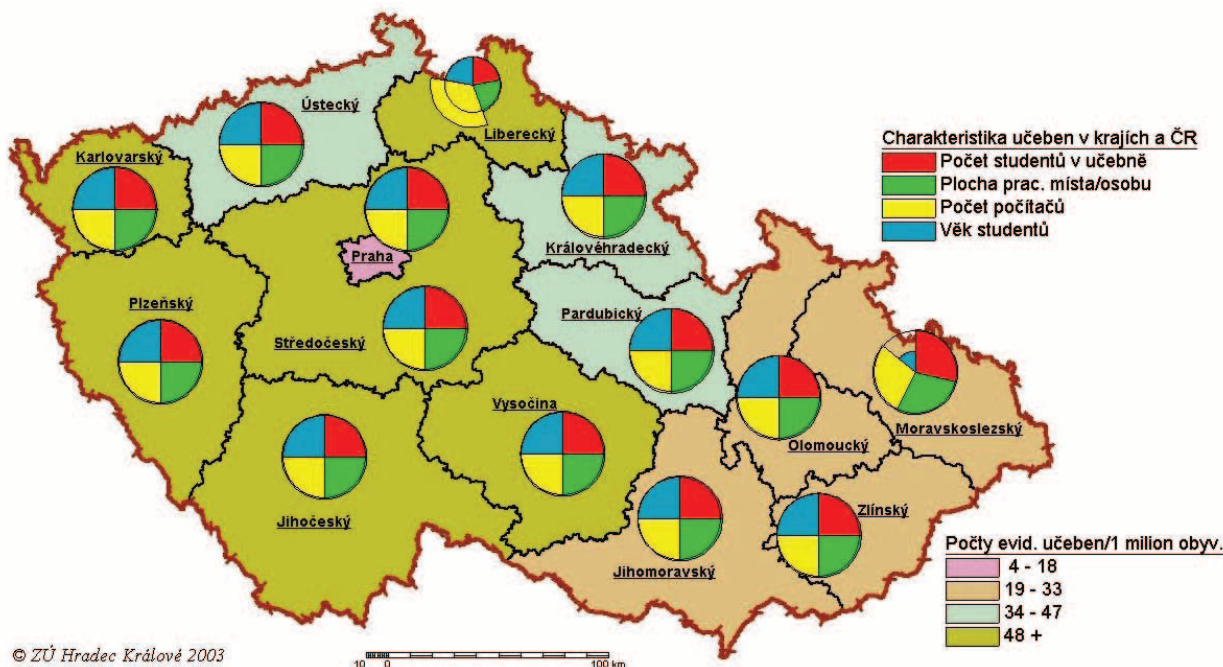
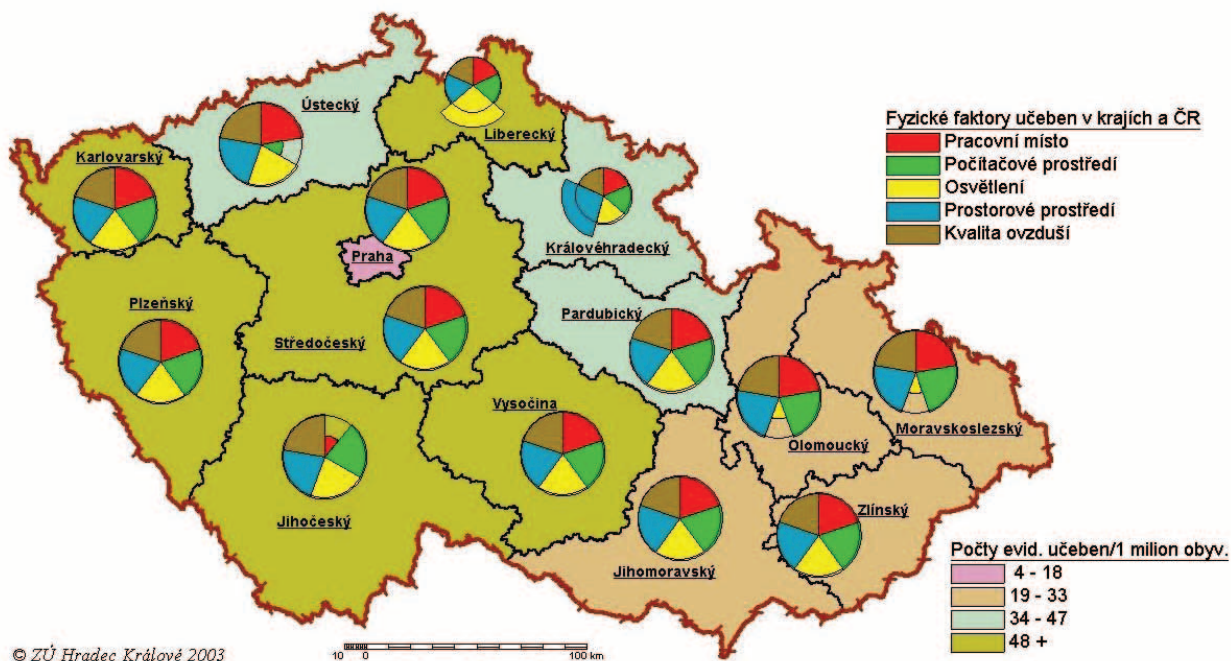
Práce u obrazovky je náročná, protože je to vidění na blízko se zaostřováním pohledu na tři místa (obrazovku, klávesnici a písemnosti). Únava a potíže očí se projeví neurčitými bolestmi v očích, palčivými nebo řezavými pocity okolo očí, zarudlými očima, oteklými víčky, zvýšeným slzením nebo naopak suchostí očí s pocitem cizího tělesa v oku. Další příznaky jsou spojeny s přechodným oslabením ostrosti vidění, zamlžením pohledu, nebo s dvojitým viděním. Intenzivní nepříjemné pocity mohou být spojeny i s bolestmi hlavy. Tato námaha zraku je funkčního charakteru a nevede k patologickým změnám, jak bylo prokázáno rozsáhlou italskou studií. Naopak práce s počítačem u dětí odhalí různé oční vady (sníženou zrakovou ostrost, poruchy refrakce, akomodace, odchýlné postavení očí) dříve než jiné činnosti. Zrakový diskomfort dítěte upozorní na nutnost tyto vady korigovat brýlemi. Tyto brýle mohou být jiné pro práci s počítačem než pro čtení. Nejnáročnější je práce s písemným textem. Kontrast mezi znaky (písmeny) a pozadím je méně výrazný než na papíru, také obrazovka omezuje rozsah zobrazeného textu. Orientace a listování textem je pro

Střední hodnoty jednotlivých fyzických faktorů základních škol v České republice a v Britské Kolumbii v Kanadě a v západní Austrálii

Pořadí 5 nejhůře a 5 nejlépe hodnocených kritérií (nebo jejich homogenních skupin) fyzických faktorů základních škol v rámci ČR

Pořadí nejhůře hodnocených kritérií	
1	Židle mají nastavitelnou výšku a jsou opatřeny kolečky
2	Okna učebny orientovaná na sever, SV, SZ, u jiné orientace zajištěno nucené větrání
3	Emisní limit odpovídá normě TCO 95 nebo TCO 99 (emisní limit dle normy MPR II hodnotíme 0,5 bodu)
4	a) Nastavení obrazovek bez možnosti oslnění, zrcadlení b) Volná pracovní plocha před obrazovkou je min. 60 x 30 cm
5	Na 1 žáka připadá 1 počítač
Pořadí nejlépe hodnocených kritérií	
21	Snadno čistitelná podlaha (bez koberce, s kanály pro uložení kabelového rozvodu)
22	Hladiny osvětlení pro každé pracovní místo je min. 300 luxů
23	a) Umístění klávesnice ve výšce 70-85 cm nad podlahou b) Uspořádání pracovních míst umožňuje prostor pro pohyb vyučujícího i žáků
24	c) Plocha připadající na 1 osobu vč. příslušenství je min. 2 m ² d) Povrchy pracovních ploch a pomůcek jsou matné e) Úprava stěn, stropu a podlahy je ve světlých barvách nebo tlumených tónech f) Bezpečná vzdálenost žáka od zadní části monitoru je min. 50 cm g) Relativní vlhkost vzduchu se pohybuje v rozmezí 40-60 %
25	h) Výška obrazovky (střed obrazovky nad podlahou) je mezi 90-115 cm i) Možnost nastavení sklonu monitoru (88°-105° vůči vodorovné rovině) j) Obraz bez zrnění, blikání, chvění či barevného zkreslení k) Operační systém využívá grafické rozhraní s ikonami (ne MS DOS) l) Teplota vzduchu se pohybuje mezi 20-26 °C m) Vzduchová kostka na jednoho žáka je min. 6 m ³

Kraje České republiky podle vyšetřených průměrných hodnot parametrů sledovaných počítačových učeben středních škol

fokusní (ohniskový) mechanismus oka velmi namáhavé. Při strnulém pohledu s omezením frekvence mrkání dochází k vysychání slzného filmu na oku, který má jak funkci ochrannou, tak vyživovací a zvlhčovací. Tím dochází k vysychání povrchu očí a tím i k snížení citlivosti vnímání na kontrast jasů. U citlivějších osob se nestabilita slzného filmu projevuje suchostí, pálením, s následním drážděním. Důsledkem toho může být i zvýšené slzení způsobené podrážděním slzné žlázy. Vliv na omezené mrkání a zrakové potíže má i výše obrazovky. Pokud je horní okraj obrazovky výše, než je úroveň očí, dochází k většímu zaklonění hlavy a k většímu vertikálnímu odkrytí povrchu oka s vyšším odpařováním a rychlejší ztrátou slzného filmu.

Pro zlepšení je rozhodující snížit pohled na obrazovku. Mezi obrazovkou televize a obrazovkou počítače jsou velké rozdíly, vyplývající z charakteru zrakového vnímání. Obraz na televizoru je vnímán jako celek z několika metrů a zrak tak není zatěžován jako při práci s počítačem, kde je potřeba vnímat detaily ze vzdálenosti 50 cm. Také některé počítačové hry nezatěžují zrak tak významně (pro vnímání celku) jako práce s Internetem.

Zásady zrakové prevence

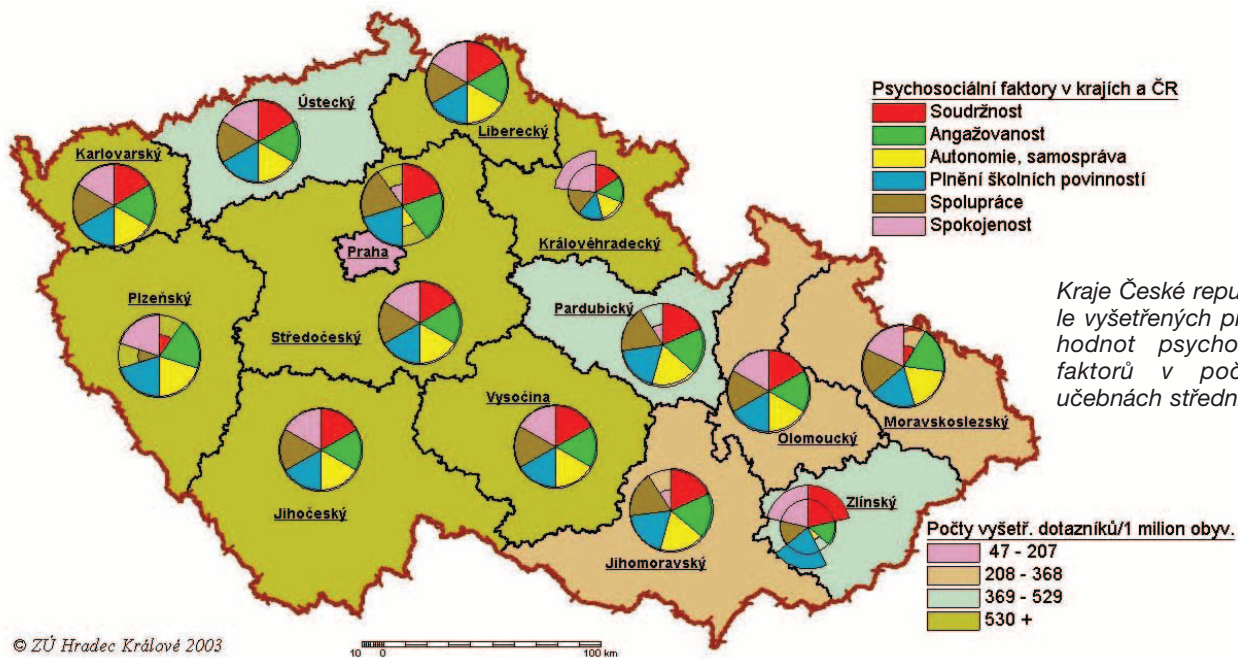
- Vzdálenost obrazovky minimálně 50 cm od očí
- Horní okraj obrazovky ve výši očí, může být i níže – zamezit odleskům, zrcadlení na obrazovce

- Použít vhodné filtry na obrazovku u osob s vadou zraku
- Nastavit vhodnou úroveň jasu a barvy obrazovky – Procvičovat oční svaly, víčka
- Dodržovat relativní vlhkost vzduchu

Potíže pohybové soustavy

Zvyšuje se počet dětí a mladistvých, kteří tráví volný čas vsedě, bez pohybu.

U trvale sedící osoby se vahou trupu, horních končetin a hlavy vyvíjí tlak na páteřní obratle a meziobratlové ploténky v bederní oblasti, který se projevuje jako bolesti v kříži. Tím, že se napínají pouzdra a vazy v bederních a hrudních obratlích, se mohou bolesti šířit i do vyšších partií zad. Při práci s počíta-

Kraje České republiky podle vyšetřených průměrných hodnot psychosociálních faktorů v počítačových učebnách středních škol

čem zpravidla sedí osoba delší dobu ve strnulé poloze s předkloněnou, někdy i zakloněnou hlavou, mnohdy i s torzí krční páteře podle umístění obrazovky či papírových podkladů. Tím jsou jednostranně a dlouhodobě zatěžovány šijové svaly. Projevují se to bolestmi v pletenci ramenním a v krčních svalech, které jsou způsobovány svalovým napětím a omezeným průtokem krve v některých svalových vláknech. Vznikají tak kontraktury ve svalech, které se projevují tuhostí, bolestivostí a omezenou hybností. Bolesti většinou přecházejí až do týlních oblastí hlavy, případně i do paže. Při intenzivním používání ruky (vysoký počet rychle

opakujících se pohybů prstů) trpí ruka bolestmi. Tyto potíže bývají nejčastěji při nadměrném používání myši. Proto je důležité, aby ruka a předloktí byly v jedné rovině a tím se zabránilo trvalému napětí svalů předloktí při zvednutí ruce. Nejdůležitějším nábytkem při práci s počítačem je židle, která musí mít nastavitelnou výšku sedadla, které je tvarováno pro mírné zvednutí pánve. Zádová opěrka židle by měla kopírovat přirozené bederní prohnutí zad. Pokud tyto požadavky židle nespĺňuje, dochází k vystrčení pánve dopředu, tělo je shrbené a dochází k stlačování břišních partií a k tlaku na páteřní ploténky. V počítačových učebnách je

nutné zajistit u židle maximální rozsah nastavení výšky sedadla (více než 10 cm) pro možnost zajistit optimální ergonomické podmínky pro všechny věkové kategorie žáků na škole.

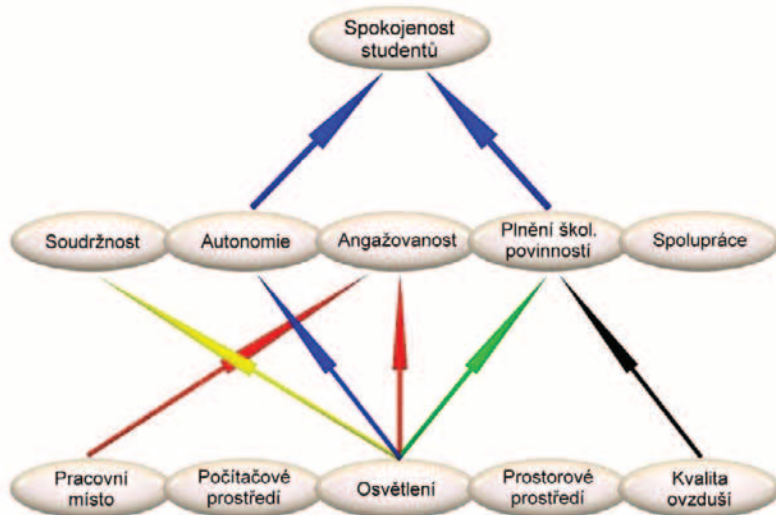
Zásady prevence pohybového aparátu

- Obrazovka musí být přímo před uživatelem.
- Výška sedadla nastavena tak, aby při vzpřímeném sedu paže v loktech, svíraly tupý úhel (tj. větší než 90 stupňů).
- Umístit klávesnici a myš ve výši pupeční jamky – Ruce položené na klávesnici nesmí být v zápěstí ohnuty nahoru (řešit podložkou)
- Židle musí umožnit mírné zvednutí pánve.
- Zádová opěrka židle by měla kopírovat bederní prohnutí zad – Možnost přestávky v práci, protáhnutí, zacvičení.

Z doporučení formulovaného ve studii

- Vytvořit zdravotně metodické materiály pro pedagogy, studenty a veřejnost.
- Vybavovat počítačové učebny židlemi s nastavitelnou výškou sedadla. Tato nastavitelnost má být co největší pro možnost využití všech výškových kategorií dětí.
- Zaměřit se na umístění obrazovky počítačů v místnosti tak, aby nedocházelo k oslnění a reflexům (odrazům).
- Perspektivně požadovat stanovení ergonomických kritérií počítačové stanice pro dětské věkové skupiny, která by byla závazná pro výrobce školního nábytku.

Ze studie Zdravotního ústavu v Hradci Králové

Barva šipky	Zahrnuté typy středních škol
Žlutá	Všechny bez středních průmyslových škol (technického typu)
Modrá	Všechny
Červená	Pouze gymnázia (čtyřletá) a střední průmyslové školy (technického typu)
Zelená	Pouze gymnázia (čtyřletá)
Černá	Pouze střední průmyslové školy (technického typu) a odborná učiliště (s maturitou)

Schematické znázornění modelu produktivity vzdělávání

ČŠI KONTROLUJE JEN TO, CO VYMEZUJÍ ŠKOLSKÉ NORMY

Důraz klade zejména na úrazy

Dodržování metodického pokynu týkajícího se BOZ inspektoři ve školách kontrolovat nebudou, a to především proto, že pro většinu škol nejde o závazný dokument. Na druhou stranu to však neznamená, že ČŠI se při svých inspekčních návštěvách dodržování podmínek pro BOZ věnovat vůbec nebude. Inspektoři ale budou postupovat výhradně podle zákona – co je uvedeno ve školské legislativě a návazných normách, zkontrolují, ostatní postoupí jiným institucím.

ČŠI vychází ze školského zákona a RVP

„Metodický pokyn považuji za velice užitečný výsledek dosavadních společných jednání o koordinaci kontrolních funkcí v rezortu školství. ČŠI o metodice jednala s různými institucemi, například se zástupci školských odborů nebo inspektorátů bezpečnosti práce,“ uvádí OLGA HOFMANNOVÁ, ústřední školní inspektorka.

Role inspekce v metodickém pokynu je zmíněna na závěr dokumentu, a to v prakticky posledním 27. článku, kde je ČŠI uváděna spolu s orgány inspekce práce a orgány ochrany veřejného zdraví. Říká se zde, že kontrolu dodržování podmínek pro BOZ žáků při vzdělávání provádějí tyto instituce podle zvláštních právních předpisů.

„Vzájemná součinnost ČŠI s těmito institucemi při vstupu na půdu školy je ve stadiu zrodu; jednání nyní probíhají. Rozhodně nechceme, aby se dublovala kontrolní činnost, a to ani s kontrolami, které provádějí hasiči nebo hygienici. Zároveň mají inspektoři právo v rámci kontroly dokumentace školy zjišťovat závěry, k jakým došly jiné kontrolní orgány,“ říká Hofmannová.

Pro ČŠI je hranicí školský zákon a související předpisy. Doménou inspekce v oblasti BOZ bude problematika školních úrazů, které již nyní centrálně eviduje a získané údaje analyzuje. Dalším vymezením je pak RVP, který musí podmínky bezpečnosti přesně vymezovat. ČŠI nyní pracuje na určení mechanismů kontroly (viz následující příspěvek).

Na řadu mohou přijít i sankce

„Tam, kde bychom již vstupovali do oblasti působnosti, která je legislativou přidělena jinému kontrolnímu orgánu, předpokládáme buď informační povinnost, tedy že dané zjištění nahlásíme příslušné instituci, nebo po dohodě s tímto orgánem se rozhodneme o dal-

ším postupu. Všichni inspektoři jsou tedy školeni k tomu, aby si při návštěvě všimli všech nedostatků souvisejících s BOZ a v případě závažného zjištění ho nahlásili hygieně, hasičům, inspektorátu bezpečnosti práce,“ vysvětluje Hofmannová.

„Pokud zjistíme porušení zásadních podmínek pro BOZ, jejichž dodržování vyplývá ze školského zákona nebo podzákoných norem, ČŠI musí jednat. Zejména u úrazů budeme sledovat, jestli k nim nedochází opakovaně. Když nebudou odstraněny podmínky rizik, nebo dokonce nebudou ani provedena nápravná opatření, musíme zasáhnout protokolárně a přistoupit až k přestupkovému řízení proti fyzické osobě, která je za danou oblast odpovědná,“ sděluje Hofmannová.

Školní řád musí obsahovat BOZ

Školní řád je dokumentem školy a jako takový zajímá i inspektory. Ti doporučují, aby školy pravidla BOZ ve školním řáde řešily především odkazy na příslušné normy. Zejména u středních odborných učilišť by při dosloveném vymezení pravidel BOZ školní řád narostl do přílišných rozměrů. Na druhou stranu to neznamená, že automatickým řešením má být odkaz na celý metodický pokyn. Například u mateřských škol je většinou zbytečné a bezpředmětné, aby se odkazovaly na lyžařské kurzy.

V žádné školské normě není podrobně vymezena struktura školního řádu. Z dosavadních informací tedy plyne, že kontrola pravidel BOZ uvedených, či neuvedených ve školním řádu nemůže přímo spadat do kompetence ČŠI. „Pokud inspektoři zjistí, že školní řád vůbec nebo jen velice nedostatečně uvádí rizika pro BOZ a ve škole nejsou tato rizika ani jinak ošetřena, měli by příslušnému kontrolnímu orgánu tuto skutečnost sdělit. Například při nedodržování předpisů požární ochrany se

ČŠI obrátí na hasiče. Jde o podobnou analogii jako při kontrole hospodaření. Pokud zjistíme riziko nebo přímo pochybení, oznámíme tuto skutečnost příslušnému finančnímu úřadu,“ analyzuje Hofmannová.

Stížnost mění situaci

Jiná situace však nastává při řešení stížnosti. „V případě podnětu musí ČŠI vycházet z toho, že školní řád je závazná vnitřní norma školy. Například u stížností rodičů, že došlo v době školní výuky k poškození zdraví jejich dítěte, ČŠI bude muset zjišťovat, jestli škola udělala maximum k odstranění rizik daného úrazu. Jedním z preventivních opatření je také samozřejmě informace ve školním řádu,“ komentuje ústřední školní inspektorka.

Pokud je za absenci pravidel BOZ ve školním řáde zodpovědný zřizovatel školy, musí inspektoři situaci také řešit. V takovém případě může ČŠI sáhnout opět k přestupkovému řízení a žádat na zřizovatele, aby učinil nápravu. Pokud tak neučiní, ČŠI mu může udělit sankční pokutu, nebo dokonce iniciovat výmaz školy z rejstříku škol.

Důležité je i vzdělávání pedagogů

Olga Hofmannová považuje školní řád jen za jeden z několika preventivních kroků v oblasti BOZ. Než detailní vymezení BOZ ve školním řádu budou inspektory zajímat jiné věci, zejména informovanost učitelů. „Škola by se měla BOZ věnovat v dalším vzdělávání pedagogických pracovníků (existuje zde povinnost proškolení v oblasti BOZP všechny zaměstnance). Školní řád může být skvostně napsaný, ale podmínky pro BOZ na škole nedostatečné. Inspektoři se tedy o školní řád zajímají zejména ve chvíli, když zjistí, že něco z oblasti BOZ není v pořádku.“

Inspektoři by měli být časem na takové úrovni, že budou schopni řediteli školy sdělit, co je ve školním řáde v nepořádku, a to i v oblasti BOZ. Ředitel však může doporučení inspektora odmítnout. „V takovém případě se uvede do záznamu, že inspektor dal panu řediteli doporučení, ale ředitel ho odmítl s tím, že ho nepotřebuje. Posláním inspekce není nutit ředitele, aby BOZ uváděl do dokumentace, ale zlepšit stav v této oblasti na škole. Inspekce zde není od toho, aby vylepšovala školní řád, ale aby pomáhala zdokonalovat školu,“ uzavírá Hofmannová.

ld

KONTROLA ČŠI DODRŽOVÁNÍ PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ V OBLASTI BOZ DĚTÍ, ŽÁKŮ A STUDENTŮ VE ŠKOLÁCH A ŠKOLSKÝCH ZAŘÍZENÍCH

V této oblasti je úkolem ČŠI:

1. Ověřit, zda školy a školská zařízení při vzdělávání a s ním přímo souvisejících činnostech a při poskytování školských služeb přihlížejí k základním fyziologickým potřebám dětí, žáků a studentů a vytvářejí podmínky pro jejich zdravý vývoj a vytvářejí podmínky pro předcházení vzniku sociálně patologických jevů.
2. Ověřit, zda školy a školská zařízení zajišťují bezpečnost a ochranu zdraví dětí, žáků a studentů při vzdělávání a při poskytování školských služeb a zda poskytují žákům a studentům nezbytné informace k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví.
3. Ověřit, zda školy a školská zařízení vedou povinnou evidenci úrazů dětí, žáků a studentů, k nimž došlo při činnostech zabezpečovaných školou a školským zařízením a zda vyhotovují a zasílají záznamy o úrazu stanoveným orgánům a institucím v souladu s prováděcím předpisem.

V současné době se ČŠI zaměřuje zejména na vytipování a vyhodnocení rizik spojených s bezpečností a ochranou zdraví dětí, žáků a studentů a na zkvalitnění úrovně a péče o bezpečnost a zdraví žáků ve školách a školských zařízeních. Činnost ČŠI je zaměřena zejména na následující oblasti.

Vyhodnocení podmínek bezpečného a zdravého prostředí školy probíhá při inspekční činnosti v mateřských školách a na ZŠ 1. stupně při projektu Zdraví – bezpečné prostředí školy. K posouzení slouží následující okruhy zaměření. Ověření podmínek k bezpečnému prostředí probíhá formou řízeného pohovoru s vedením školy a fyzickou kontrolou. Na druhém stupni základní školy je věnována zvýšená pozornost šikaně a na středních školách zejména užívání návykových látek se zaměřením na preventivní strategii a prevenci sociálně patologických jevů.

1. okruh

Kvalita je posuzována z hlediska odbornosti pověřených osob, zejména v oblasti absolvovaných předepsaných školení a kvalifikačních před-

pokladů. V zaměření kontroly je také ověřeno účinnosti přijatých opatření (vedení školy) k omezení rizika poškození zdraví.

Organizační zajištění	
1.	osvědčení o absolvování školení – ved. zam.
2.	zaměstnanci
3.	vlastní/ pověřená odborná osoba v BOZP
4.	dokumentace k vyhodnocení rizik a přijatá opatření
5.	kontrola přijatých opatření
6.	zajištění zdravotnické pomoci
7.	školní řád
8.	provozní řády – školní jídelna, tělocvična apod.

2. okruh

1. Kontrola dodržování ustanovení § 28 odst. 1 písm. i) a § 29 odst. 3 zákona č. 561/2004 Sb., ve znění pozdějších předpisů, v oblasti dokumentace a evidence úrazů, která spočívá v kontrole i vedení dokumentace k úrazům (kniha úrazů a záznamy o úrazech dětí, žáků a studentů a kontrola plnění povinnosti hlášení a zasílání záznamů o školních úrazech na dotčené instituce). Je zaměřena na analýzu následujících informací:

Prevence proti úrazům	
1.	kniha úrazů
2.	záznamy o úrazu – zasílání záznamů – vypracování záznamů – opatření po úrazu
3.	Zařazení tématu do školní dokumentace – školní řád – školní vzdělávací program – opatření k mimořádným událostem

3. okruh

Zejména na prvním stupni základní školy je věnována pozornost i tomu, zda pedagogičtí pracovníci věnují do-

statečnou pozornost výchově k bezpečnosti a k bezpečnosti silničního provozu, aby byla minimalizována rizika v chování žáků.

Výchova k bezpečnosti a BESIP	
1.	zařazení do vnitřního řádu – forma a četnost seznámení žáků – osnova k seznámení – vypracována
2.	zařazení do výuky – BESIP (terčíky, odrazky, dopravní hřiště apod.) – zdravotní výchova – požární prevence – mimoškolní akce

4. okruh

Inspektoři a kontrolní pracovníci při své činnosti ve školách a školských zařízeních také kontrolují, zda prostředí školy a školského zařízení je bezpečné pro zajištění vzdělání pro příslušnou věkovou skupinu. Fyzická kontrola bezpečného prostředí se týká zejména následujících oblastí.

Fyzická kontrola	
1.	členěné prostory tříd
2.	prostory vybavené pro plánované a spontánní pohybové aktivity, odpočinek
3.	nábytek přiměřený velikosti dětí
4.	sportovní náradí a náčiní
5.	čisté, zdravé a bezpečné prostředí
6.	zahradka MŠ a její vybavení
7.	školní jídelna
8.	zákaz kouření, pití alkoholu a užívání jiných návykových látek

V případě zjištění zvýšených rizik vzhledem k bezpečnosti a ochraně zdraví nebo při neplnění již uložených opatření k jejich odstranění bude ČŠI zpracovávat a předkládat podněty ke kontrole zřizovateli nebo příslušným kontrolním institucím, v jejichž gesci je příslušná oblast (např. hasiči, hygiena, inspektorát práce).

Česká školní inspekce

ZA POŽÁRNÍ OCHRANU NA ŠKOLE ZODPOVÍDÁ JEJÍ ŘEDITEL

Bez odborníka to však nejde

Vloni provedli hasiči kontrolu ve 2600 školách a školských zařízeních. O výsledcích této akce jsme vás již informovali (UN 5/2006). Pouze necelá třetina škol byla bez závad. Podstatnější však je, že většina pochybení byla záhy odstraněna. Přesto jsme navštívili generální ředitelství Hasičského záchranného sboru ČR (HZS ČR) Ministerstva vnitra, kde nás pracovníci oddělení analýzy prevence informovali o některých pravidlech či úskalích, jež souvisejí s požární ochranou na školách. Podívejme se tedy na to, jaké předpisy se vztahují ke školským zařízením, kdo se o jejich dodržování stará a jaké nedostatky se na školách objevují nejčastěji.

Základní předpisy by měl ředitel znát

Předpisy o požární ochraně se rozumí kromě zákona o požární ochraně a jeho prováděcích předpisů další předpisy upravující povinnosti na tomto úseku. Některé vybrané předpisy obsahující povinnosti, případně další podrobnosti jsou uvedeny v tabulce č. 2.

„Provozují-li se ve školském zařízení činnosti se zvýšeným nebo vysokým požárním nebezpečím, měl by ředitel příslušné předpisy znát a být proškolen podle zákona o požární ochraně. Pokud jde o činnost bez zvýšeného požárního nebezpečí, ředitel musí být také proškolen v rámci školení o bezpečnosti a ochraně zdraví při práci podle zákona o ochraně zdraví při práci podle zákona o ochraně zdraví při práci,“ informuje KVĚTOSLAVA SKALSKÁ, oddělení analýzy prevence generálního ředitelství HZS ČR.

Skutečně je však nutné, aby ředitel školy provozující činnosti zařazené do kategorií se zvýšeným nebo vysokým požárním nebezpečím byl vždy osobně znalcem tak specifické a doslova ožehavé legislativy?

Ředitel školy, podobně jako šéf firmy,

je zodpovědný za veškerý chod daného subjektu. Rozhodně by tedy měl mít alespoň základní povědomí o příslušných předpisech a některé z nich musí skutečně znát. Například v případě, že je nutné školu evakuovat, je ředitel právě tou osobou, u které se počítá s tím, že ví, jak vyklizení školy zorganizovat. K tomu pak musí mít stanoven odpovídající postup – co, kdo a jak organizuje, řídí nebo provádí.

Odborník je většinou nutností

Protože však jde skutečně o závažnou problematiku, je běžné, že prakticky každá škola má na zajišťování a dodržování většiny činností vyplývajících z požární ochrany odborníka. Kdy musí být povinnosti plněny prostřednictvím osob s odbornou způsobilostí, je stanoveno zákonem o požární ochraně. Pokud jde o „odborně způsobilou osobu“ nebo „technika požární ochrany“, prokazují se osvědčením o odborné způsobilosti.

Nemá-li škola vlastního odborníka na tuto oblast, lze si vyhledat osobu

s odbornou způsobilostí například prostřednictvím internetu. Může zde najít jednotlivé firmy nebo přímo na webovských stránkách ministerstva vnitra seznam osob, které obdržely osvědčení o odborné způsobilosti. Při výběru konkrétního odborníka se může řídit nabídkami v regionu, kde se škola nachází. Svoji roli hraje též kvalita nabízených služeb. Nejlepší cestou k získání dobrého odborníka jsou reference ze škol, případně z jiných firem. Školy se někdy na HZS obrací s žádostí o pomoc při výběru, ale hasiči nemohou žádnou z firem ani nepřímo upřednostňovat, nebo naopak z této soutěže de facto vyřazovat.

„Ředitel školy na našich stránkách nalezne jen základní údaje o uvedených osobách. Reference o jednotlivých firmách však poskytovat nemůžeme,“ sděluje ZDENĚK RÁŽ z oddělení analýzy prevence generálního ředitelství HZS ČR a doporučuje: „Nejlepší je, když se ředitel školy obrátí na firmu nacházející se blízko místa školy a požádá ji o uvedení subjektů, pro které pracuje. U těchto subjektů se pak může dotázat na to, jak jsou se službami firmy spokojeni.“

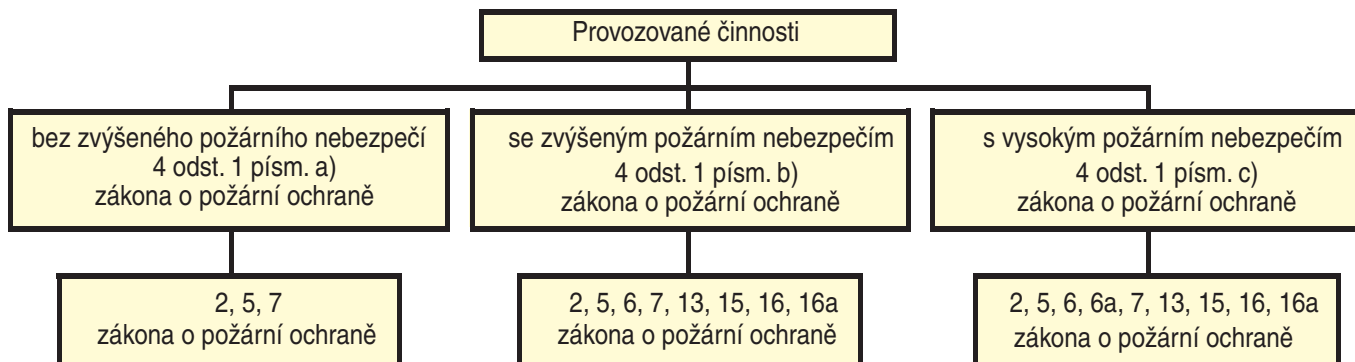
Lidi, kteří v současné době nabízejí své služby v oblasti požární ochrany, a to i pro potřeby škol, je podle poznatků generálního ředitelství HZS dostatek.

Sepsání smlouvy na některé odborné činnosti související s plněním povinností na úseku požární ochrany neznamená, že ředitel přestává být osobou odpovědnou za plnění těchto povinností. Zodpovědnost nelze přenést.

Povinnosti na úseku požární ochrany jsou stanoveny právnímu subjektu – provozovateli činnosti, svoje povinnosti však má též vlastník stavby, případně její části (prostor).

Tabulka č. 1

Členění provozovaných činností podle požárního nebezpečí a přiřazení některých základních povinností

Vyšší kategorie – více práce

V zákoně o požární ochraně jsou obsaženy charakteristiky činností se zvýšeným požárním nebezpečím a s vysokým požárním nebezpečím (posouzení by mělo být provedeno odborníkem) – viz tabulka č. 1. Pokud provozované činnosti nejsou zařazeny ani do jedné z uvedených kategorií, pak jde o provozovatele činností bez zvýšeného požárního nebezpečí. Rozsah povinností

na úseku požární ochrany odpovídá kategorii provozované činnosti. Konstrukční parametry, tedy zejména velikost budovy, nejsou určující, pokud není naplněna některá z charakteristik uvedených přímo v zákoně o požární ochraně. (Pokud se však objeví problém týkající se budovy, může jít o porušení stavebního zákona; takové případy hasiči oznamují stavebnímu úřadu.) Nezačleňuje se tedy budova, ale

jednotlivé provozované činnosti podle míry požárního nebezpečí. (Při poslední kontrole školských zařízení bylo zkontrolováno přes 2600 škol a přitom bylo kontrolováno více než 4100 činností). Ani počet lidí, kteří školu navštěvují, nemusí být pro začlenění jednoznačným kritériem, protože i při menším počtu osob může dojít ke kumulaci s jinými charakteristikami činnosti (např. objekt s více než 7 patry). To potom zname-

Tabulka č. 2

Vybraná ustanovení zákona o požární ochraně a vybraná ustanovení prováděcí vyhlášky o požární prevenci a další vybraná související ustanovení předpisů nebo jiné související dokumenty

Zákon o požární ochraně	Vyhláška o požární prevenci	Související předpisy nebo dokumenty
§ 2 odst. 1		Předpisy upravující povinnosti na úseku požární ochrany
§ 2 odst. 2		Smlouva např. vlastníka a nájemce o pronájmu
§ 5 odst. 1 písm. a)	§ 2, § 3, § 4, § 7, § 8, § 9, § 10	§ 5 a § 6 vyhlášky o požární prevenci
§ 5 odst. 1 písm. b)	§ 3 odst. 2, § 11	požárně bezpečnostní řešení stavby nebo obdobná dokumentace (§ 18 vyhlášky č. 132/1998 Sb.)
§ 5 odst. 1 písm. c)	příloha č. 1	zákoník práce (hlava pátá) a prováděcí předpisy, průvodní dokumentace výrobce, vyhláška č. 87/2000 Sb., § 29 odst. 1 písm. o) a § 27 odst. 2 zákona o požární ochraně vyhláška č. 85/1978 Sb.
§ 5 odst. 1 písm. d)	§ 3 odst. 2, § 7 odst. 6, § 11 odst. 2 písm. a) d) a f) a odst. 3 písm. a)	nařízení vlády č. 11/2001 Sb.
§ 5 odst. 1 písm. e)	§ 12, § 13	§ 11 zákona o požární ochraně
§ 5 odst. 1 písm. f)		§ 5 zákona č. 238/2000 Sb. § 31 odst. 1 písm. a) zákona o požární ochraně § 45 vyhlášky o požární prevenci
§ 5 odst. 1 písm. g)	§ 14	§ 50 odst. 2 vyhlášky o požární prevenci
§ 5 odst. 1 písm. h)		§ 50 vyhlášky o požární prevenci
§ 5 odst. 2		
§ 6 odst. 1 písm. a)	§ 30	§ 15 a § 40 vyhlášky o požární prevenci, § 15 zákona o požární ochraně
§ 6 odst. 1 písm. b)	§ 15, § 31, § 32, § 33, § 34, § 35	§ 15 a § 40 vyhlášky o požární prevenci, § 15 zákona o požární ochraně
§ 6 odst. 1 písm. c)	§ 15	průvodní dokumentace výrobce, vyhláška č. 87/2000 Sb., nařízení vlády č. 406/2004 Sb.
§ 6 odst. 1 písm. d)	§ 15	
§ 6 odst. 1 písm. e)	§ 15, § 39	§ 23 zákona č. 356/2003 Sb. (bezpečnostní list), nařízení vlády č. 221/2004 Sb. § 15 zákona o požární ochraně
§ 6 odst. 2	§ 15 odst. 5	
§ 6a odst. 1		§ 98 odst. 3 a 4 zákona o požární ochraně
§ 6a odst. 2, odst. 6 a odst. 7	§ 16, § 29	§ 40 vyhlášky o požární prevenci § 11 zákona o požární ochraně
§ 6a odst. 3 až odst. 5		§ 49 vyhlášky o požární prevenci
§ 7 odst. 1		§ 27 odst. 2 písm. b) bod 2. zákona o požární ochraně
§ 7 odst. 2		§ 27 odst. 2 písm. b) bod 3. zákona o požární ochraně
§ 13 odst. 1 písm. a)	§ 24, 26, 31 odst. 3 a odst. 4, § 36	
§ 13 odst. 1 písm. b)	§ 24, § 26, § 36	
§ 15 odst. 1	§ 27 – § 40	§ 11 zákona o požární ochraně, § 15 odst. 4 vyhlášky o požární prevenci
§ 16 odst.	§ 23 – § 26, § 36	§ 11 a §16a zákona o požární ochraně

ná, že v celé budově se provozované činnosti zařazují do kategorie činností se zvýšeným požárním nebezpečím. Obdobně se postupuje v případě, že v budově je prostor pro shromažďování většího počtu osob.

Dalším příkladem může být výskyt nebezpečné hořlavé látky v množství větším, než je stanovené zákonem. Ovšem nemusí jít hned o chemikálie v laboratoři, protože už rozsáhlá školní knihovna představuje vyšší požární zatížení. A samozřejmě, že práce s autogenem v prostorách odborného učiliště také představuje vysoké požární zatížení.

Jednoznačně zařadit školu do správné skupiny je dnes obtížnější než v minulosti. Školy nyní provozují celou řadu různorodých činností ve speciálních výukových programech. Stačí, když pouze jediná činnost spadá do vyšší kategorie požárního nebezpečí a škola pak musí plnit povinnosti odpovídající této kategorii.

Ředitel se může odvolat

Stávají se případy, že příslušníci HZS ČR při kontrole školy zjistí, že nebyly činnosti provozované ve škole zařazeny do správné kategorie. Odstranění takového nedostatku lze řešit formou opatření – škola si provede začlenění správné nebo HZS kraje formou správného rozhodnutí určí, do jaké kategorie podle míry požárního nebezpečí bude činnost zařazena. Ředitel školy se může proti rozhodnutí HZS kraje odvolat, shledá-li k tomu důvody. K takovým případům

dochází jen výjimečně. Důvodem odvolání není prestiž dané školy, potažmo odborníka, který pro ni pracuje, ale to, že se zařazením do vyšší kategorie přibývá pro školu více povinností.

Například, když je škola zařazena do nejnižší ze tří skupin, tedy do kategorie bez zvýšeného požárního nebezpečí, vedení školy nemusí vést dokumentaci požární ochrany nebo nemusí školit zaměstnance školy podle zákona o požární ochraně. Naopak ve vyšších kategoriích je pak třeba povinností školy zpracovávat dokumentaci požární ochrany předepsanou zákonem o požární ochraně s podrobnostmi uvedenými ve vyhlášce o požární prevenci.

Odvolání se podává prostřednictvím HZS kraje na generální ředitelství HZS ČR, které o něm rozhoduje. Generální ředitelství již v několika případech zrušilo rozhodnutí HZS kraje nebo jeho části, které neodpovídaly danému stavu. Výsledky svědčí o tom, že jednotlivé případy jsou pečlivě šetřeny a nejde jen o formální potvrzení vydaného rozhodnutí.

Bezpečnost versus ochrana majetku?

Jedním z dalších důvodů pro to, aby ředitel školského zařízení znal základní povinnosti stanovené předpisy o požární ochraně, je potřeba správně vyhodnotit priority při přijímání požárních a dalších bezpečnostních opatření. Dá se říci, že některé nedostatky se objevují právě kvůli tomu, že se situace

nevyhodnotí správně. Jednoduše řečeno, ředitel musí zajistit to, aby do školy nepronikla nepovolaná osoba, zároveň však musí být splněna podmínka toho, že dveře na únikových cestách (únikový východ) musí umožňovat snadný a rychlý průchod a svým zajištěním nesmí bránit evakuaci osob, popřípadě zvířat a zásahu požárních jednotek. V této souvislosti je třeba mít na paměti, že ochrana životů a zdraví by měla mít vždy přednost před zabezpečením majetku. Problém je však v tom, že ředitel musí počítat i s potenciálním ohrožením zdraví či dokonce života dětí, ke kterému může dojít při vniknutí neoprávněné osoby na půdu školy.

„Rozhodně je třeba vždy zajistit oba druhy bezpečnostních požadavků. Znamená to však, aby škola hledala takové řešení, které je optimální pro danou situaci. Řešení se vždy odvíjí především na základě toho, jak je objekt postaven, tedy vychází se z projektové dokumentace. Všechny východy, které jsou označeny jako únikové, by měly být neustále volně průchozí ve směru úniku,“ vysvětluje Skalská.

Dnešní technologie umožňují školám vybrat si z pestré škály nabídek. O výběru však, bohužel, rozhodují i peníze. Častým řešením proto není elektronický systém ochrany objektu, ale zámek s kováním umožňujícím okamžité opuštění budovy, jenž však nelze zvenčí otevřít bez klíče. Pro úplnost je třeba dodat, že se tím nerozumí obvyklý způsob řešení „klika zevnitř a koule z druhé strany“.

Hasicí přístroj nepatří do kabinetu

K častým nedostatkům při nedodržování požárních předpisů patří i nezajištění funkčnosti hasicích přístrojů (zejména přenosných), které se musejí průběžně kontrolovat.

Kontroly provádí opět odborná firma. Pokud nelze kontrolu provést na místě a firma musí přístroje odvézt či jsou-li přístroje závadné, měla by je škola nahradit přístroji jinými. Taková situace se řeší různě, například škola zakoupí přístroje nové anebo firma na základě dohody škole náhradní přístroje na nezbytnou dobu zapůjčí. Nemělo by se totiž stát, že by škola byla na jakoukoliv, byť krátkou chvíli bez hasicích přístrojů.

Pro umístění hasicích přístrojů jsou stanovena určitá pravidla. Přístroje se správnou náplní se umísťují tak, aby byly rychle a snadno dostupné. Problém je však v tom, že přístroje občas neuniknou zájmu žáků. Aby tedy nedošlo k poškození přístrojů, pracovníci školy je upevňují na místa, kam menší žáci nedosáhnou (přístroj má dle předpisů viset nejvýše 1,5 metru nad podlahou) nebo je přemísťují do míst, kam nemají žáci běžně přístup. Při nedávných kontrolách byl hasicí přístroj nalezen například schovaný v kabinetu. Při hodnocení požadavků je však nezbytné splnit podmínku, aby v případě požáru

byl hasicí přístroj rychle a snadno přístupný. Předpisy jsou v tomto směru jednoznačné.

Dalším nástrojem k hašení jsou hydranty. I ty musejí být přístupné a provozuschopné. Také u nich by měla být jednou do roka provedena kontrola. Kontrolu nemusí provádět školený odborník, musí však být provedena podle příslušné normy. Narozdíl od hasicích přístrojů bývají ale hydranty zpravidla umísťovány v hydrantových skříních, jež jsou často uzamčeny, a klíč je uložen v sousední zasklené skřínce. „Teoreticky nic nebrání tomu, aby se hasicí přístroje zabezpečovaly podobně jako hydranty,“ tvrdí Skalská.

Otázkou zůstává, zda bude i takováto zábrana dostatečná. „Bariéry mohou přinést pouze fiktivní ochranu. Fakticky však skutečnou zábranu nevytvoří ani nemohou vytvořit, protože zařízení musí být snadno dostupné. Děti budou i nadále zvědavé. Důležité je proto informování žáků o tom, k čemu hasicí přístroje slouží a proč je špatné jakékoli poškození takových zařízení nebo bezdůvodná manipulace s nimi,“ BOHUMILA JENERÁLOVÁ, vedoucí oddělení analýzy prevence.

Učitelé mají k výuce příručku

„Osobně bych doporučovala, aby o požární ochraně učitelé žáky infor-

movali vždy na začátku školního roku,“ říká Skalská.

To je však úplné minimum. Hasiči považují za potřebné, aby se výchova k požární ochraně objevovala i v rámci výuky během školního roku. V roce 2005 generální ředitelství HZS ČR vydalo publikaci nazvanou *Výchova dětí v oblasti požární ochrany s podnázvem Příručka pro učitele základních a speciálních škol* a zdarma ji poskytlo prostřednictvím HZS krajů základním školám v celé republice (jeden kus na jednu školu). Obsah je rozdělen na dvě části – 1. cyklus pro druhou až pátou třídu a 2. cyklus pro šestou až osmou třídu. K usnadnění výkladu slouží pro každý cyklus jedna doprovodná videokazeta. Text tohoto didaktického materiálu je navíc celý k dispozici na webovských stránkách ministerstva vnitra (www.mvcr.cz/udalosti/prirucky/proskoly/pozarni_ochrana.html).

Již v roce 2003 vyšel pokyn MŠMT o zařazení tématu ochrany obyvatelstva za mimořádných situací do výuky. „Myslím si, že to, jak většina škol začlenila toto téma do svých vzdělávacích programů, je správné. Problematika požární ochrany může být zařazena v různých předmětech, například v chemii, v občanské nebo tělesné výchově,“ uzavírá Ráž.

Id

Foto a tabulky: MV – HZS ČR

POŽÁRNÍ OCHRANA VE ŠKOLÁCH A ŠKOLSKÝCH ZAŘÍZENÍCH

PŘEDPISY VZTAHUJÍCÍ SE K POŽÁRNÍ OCHRANĚ

Požadavky vztahující se k preventivní požární ochraně jsou obsaženy v řadě předpisů. Základními předpisy v dané oblasti je školský zákon, stavební zákon, zákon o požární ochraně a prováděcí předpisy k těmto zákonům.

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (**školský zákon**), ve znění pozdějších předpisů

V tomto zákoně:

- jsou uvedeny druhy škol a školských zařízení (§ 7), právní postavení škol a školských zařízení (§ 8),
- je část **věnována bezpečnosti a ochraně zdraví** ve školách a školských zařízeních, jedná se zejména o § 29 odst. 2 – „Školy a školská zařízení zajišťují bezpečnost a ochranu zdraví dětí, žáků a studentů při vzdělávání a s ním přímo souvisejících činnostech a při poskytování školských služeb a poskytují žákům a studentům nezbytné informace

k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví.“ a § 30 – školní řád,

- lze najít, co to je školská právnická osoba (§ 124 až 140), školský rejstřík (§ 141 až 159) a další.

Souvisejícím právním předpisem je též zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 50/1976 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (**stavební zákon**), ve znění pozdějších předpisů, obsahuje rovněž povinnosti a podmínky vztahující se k požární ochraně, jed-

ná se např. o části upravující podmínky užívání stavby, požadavky udržovat stavbu tak, aby nevznikaly požární závary, případné změny stavby, vedení dokumentace ke stavbě a další. (Předpokládá se, že dnem 1. ledna 2007 nabude účinnosti nový stavební zákon, který v době zpracování tohoto příspěvku ještě nebyl zveřejněn ve Sbírce zákonů ČR.)

Zastavme se u **zákona č. 133/1985 Sb.**, o požární ochraně, ve znění pozdějších předpisů, který obsahuje:

- vymezení pojmu „předpisy o požární ochraně“ (§ 2 odst. 1),
- stanovení povinností právnických osob, podnikajících fyzických osob a fyzických osob na úseku požární ochrany (§ 2 odst. 1 – obecné ustanovení a další paragrafy).

Povinnosti právnických osob a podnikajících fyzických osob jsou vázány na míru požárního nebezpečí provozovaných činností. Činnosti jsou rozděleny do tří kategorií:

- bez zvýšeného požární nebezpečí,
- se zvýšeným požárním nebezpečím,
- s vysokým požárním nebezpečím.

Charakteristiky činností zařazených do kategorií se zvýšeným požárním nebezpečím a s vysokým požárním nebezpečím jsou uvedeny v § 4 odst. 2 a 3; za provozované činnosti bez zvýšeného požární nebezpečí se považují činnosti, jejichž charakteristiky nejsou uvedeny v odstavcích 2 a 3.

Podrobnosti jsou uvedeny ve vyhlášce č. 246/2001 Sb., o stanovení podmínek požární bezpečnosti a výkonu státního požárního dozoru (vyhláška o požární prevenci).

Činnosti bez zvýšeného požárního nebezpečí – § 4 odst. 1 písm. a) zákona o požární ochraně

1. Dokumentace o kontrolách provozuschopnosti požárně bezpečnostního zařízení, věcných prostředků požární ochrany, popř. požární techniky – § 5 odst. 1 písm. a) zákona o požární ochraně, s podrobnostmi uvedenými v § 2 až 10 vyhlášky o požární prevenci.
2. Doklady prokazující vytváření podmínek pro hašení požárů a pro záchranné práce /např. zřetelné označení čísla tísňového volání (ohlašovací požár), případně uvedení dalších pokynů ke způsobu ohlášení požáru ve všech objektech, kde

právník osoba provozuje činnosti/ – § 5 odst. 1 písm. b) zákona o požární ochraně, s podrobnostmi uvedenými v § 11 vyhlášky o požární prevenci.

3. Doklady prokazující dodržování technických podmínek a návodu vztahujících se k požární bezpečnosti výrobků nebo činností – § 5 odst. 1 písm. c) zákona o požární ochraně.
4. Doklady o provedených preventivních požárních prohlídkách – § 5 odst. 1 písm. e) zákona o požární ochraně, s podrobnostmi uvedenými v § 12 a § 13 vyhlášky o požární prevenci.
5. Dokumentace o odborné přípravě preventisty požární ochrany – § 5 odst. 1 písm. e) zákona o požární ochraně, s podrobnostmi uvedenými v § 25, § 26 a § 36 odst. 2 vyhlášky o požární prevenci.
6. Dokumentace obsahující podmínky požární bezpečnosti – stavební projektová dokumentace ověřená úřadem ke skutečnému provedení únikových cest, zpracovaná a schvalovaná, popř. vedená podle zvláštních předpisů (stavební zákon s přihlédnutím k podrobnostem např. požárně bezpečnostní řešení ve smyslu § 18 odst. 1 vyhlášky č. 132/1998 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení stavebního zákona, ve znění pozdějších předpisů)

– § 5 odst. 1 písm. b) zákona o požární ochraně.

7. Doklad o přijatých opatřeních pro případ zdolávání mimořádných událostí, jako jsou havárie, požáry a povodně, jiné vážné nebezpečí a evakuace zaměstnanců podle § 132a odst. 6 zákona č. 65/1965 Sb., zákoníku práce, ve znění pozdějších předpisů.

Činnosti se zvýšeným požárním nebezpečím – § 4 odst. 1 písm. b) zákona o požární ochraně

Jedná se zejména o dokumentaci požární ochrany ve smyslu § 15 zákona o požární ochraně, s podrobnostmi uvedenými v § 27 až 40 vyhlášky o požární prevenci. Rozsah a způsob zpracování dokumentace požární ochrany vyplývá ze způsobu určení podmínek požární bezpečnosti, přičemž se využije postup uvedený v § 15 vyhlášky o požární prevenci. Způsob vedení dokumentace požární ochrany je upraven § 40 vyhlášky o požární prevenci.

1. Dokumentace o začlenění provozovaných činností do kategorie činností se zvýšeným nebo vysokým požárním nebezpečím – § 15 zákona o požární ochraně, s podrobnostmi uvedenými v § 28 vyhlášky o požární prevenci.

2. Stanovení organizace zabezpečení požární ochrany – § 15 popř. § 6 odst. 1 písm. a) zákona o požární ochraně, s podrobnostmi uvedenými v § 30 vyhlášky o požární prevenci.
3. Požární řád – § 15 zákona o požární ochraně, s podrobnostmi uvedenými v § 31 vyhlášky o požární prevenci.
4. Požární poplachové směrnice – § 15 zákona o požární ochraně, s podrobnostmi uvedenými v § 32 vyhlášky o požární prevenci.
5. Požární evakuační plán – § 15 zákona o požární ochraně, s podrobnostmi uvedenými v § 33 vyhlášky o požární prevenci. Pouze u činnostech, které byly začleněny ve smyslu § 4 odst. 2 písm. j) zákona o požární ochraně.
6. Dokumentace zdolávání požárů (operativní karta nebo operativní plán) – § 15 zákona o požární ochraně, s podrobnostmi uvedenými v § 34 vyhlášky o požární prevenci. Pouze u činnostech, které byly začleněny ve smyslu § 4 odst. 2 písm. j) zákona o požární ochraně.
7. Řád ohlašování požárů – § 15 zákona o požární ochraně, s podrobnostmi uvedenými v § 35 vyhlášky o požární prevenci.
8. Tematický plán a časový rozvrh školení zaměstnanců a odborné přípravy preventivních požárních hlídek a preventivních požárních ochrany – § 15 zákona o požární ochraně, s podrobnostmi uvedenými v § 23 až 26 a § 36 vyhlášky o požární prevenci.
9. Dokumentace o provedeném školení zaměstnanců a odborné přípravě preventivních požárních hlídek a preventivních požárních ochrany – § 15 zákona o požární ochraně, s podrobnostmi uvedenými v § 36 vyhlášky o požární prevenci.
10. Požární kniha – § 15 zákona o požární ochraně, s podrobnostmi uvedenými v § 37 vyhlášky o požární prevenci.
11. Dokumentace obsahující podmínky požární bezpečnosti, zpracovaná a schvalovaná, popř. vedená podle zvláštních předpisů (např. požárně bezpečnostní řešení ve smyslu § 18 odst. 1 vyhlášky č. 132/1998 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení stavebního zákona, ve znění pozdějších předpisů) – § 15 zákona o požární ochraně, s podrobnostmi uvedenými v § 27 odst. 2 vyhlášky o požární prevenci.
12. Bezpečnostní listy (ve smyslu zákona č. 356/2003 Sb., o chemických látkách a chemických přípravcích a o změně některých zákonů, ve znění zákona č. 186/2004 Sb.) – § 15 zákona o požární ochraně, s podrobnostmi uvedenými v § 27 odst. 2 vyhlášky o požární prevenci.
13. Doklady prokazující dodržování technických podmínek a návodů vztahujících se k požární bezpečnosti výrobků nebo činnostech (např. o kontrolách, údržbě, opravách, v souladu s právními předpisy, normativními požadavky a průvodní dokumentací výrobců) – § 15 zákona o požární ochraně, s podrobnostmi uvedenými v § 27 odst. 2 a § 38 vyhlášky o požární prevenci.
14. Požárně technické charakteristiky – § 15 zákona o požární ochraně, s podrobnostmi uvedenými v § 39 vyhlášky o požární prevenci.
15. Rozhodnutí a stanoviska správních úřadů týkající se požární bezpečnosti při provozovaných činnostech (např. zápisy o kontrolách státního požárního dozoru – podle § 31 odst. 2 zákona o požární

ochraně) – § 15 zákona o požární ochraně, s podrobnostmi uvedenými v § 27 odst. 2 vyhlášky o požární prevenci.

Činnosti s vysokým požárním nebezpečím – § 4 odst. 1 písm. c) zákona o požární ochraně

U této kategorie se postupuje obdobně jako u činností se zvýšeným požárním nebezpečím. Rozsah a způsob zpracování dokumentace požární ochrany vyplývá ze způsobu posuzování požárního nebezpečí ve smyslu § 16 vyhlášky o požární prevenci.

Další povinností je zpracovat posouzení požárního nebezpečí podle § 6a zákona o požární ochraně, s podrobnostmi uvedenými v § 29 vyhlášky o požární prevenci. Vždy se pak zpracovává požární evakuační plán a dokumentace zdolávání požárů.

Nežádá se provozovatelé činností mylně domnívají, že veškeré povinnosti, které jim na úseku požární ochrany vznikají, jsou obsaženy přímo v zákoně o požární ochraně. Je na místě připomenout, že základní orientaci poskytuje ustanovení § 2 odst. 1 tohoto zákona (viz část 1). Jako příklady, kromě již zmíněných, lze uvést, že se jedná zejména o předpisy upravující povinnosti, případně některé podrobnosti v oblasti:

- požární bezpečnosti staveb,
- bezpečnostních požadavků v souvislosti se vstupem výrobků na trh,
- požární bezpečnosti technologií,
- požární bezpečnosti provozovaných činností,
- bezpečnosti práce,
- působnosti ministerstev a jiných správních úřadů, krajů a obcí.

Je potřebné rovněž zmínit zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění některých zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů. V tomto zákoně je možné najít řadu potřebných informací, např. že vysoká škola je právnickou osobou (§ 2); v čele vysoké školy je rektor; který jedná a rozhoduje ve věcech školy, pokud zákon nestanoví jinak (§ 10); kvestor řídí hospodaření a vnitřní správu veřejné vysoké školy a vystupuje jejím jménem v rozsahu stanoveném opatřením rektora (§ 16); v § 16 a 41 je uvedeno, jaké jsou vnitřní předpisy vysoké školy a další.

Jak bylo uvedeno, kontroluje se dodržování povinností stanovených zákony s přihlédnutím k podrobnostem obsaženým v prováděcích předpisech. Jedná-li se o dokumentaci požární ochrany, kontroluje se ta dokumentace, která odpovídá kategorii jednotlivých činností, přičemž se přihlíží k příslušným ustanovením vyhlášky o požární prevenci. V této souvislosti je vhodné znovu zmínit § 40 této vyhlášky, který provozovatelům činností

Přehled provedených kontrol jednotlivými HZS krajů:

	Počet provedených kontrol	Počet kontrolovaných činností	Počet kontrol bez závad	Počet zjištěných závad
Hl. města Prahy	514	560	294	574
Středočeského kraje	311	437	89	713
Jihočeského kraje	117	139	34	226
Plzeňského kraje	177	410	58	334
Karlovarského kraje	112	252	11	392
Ústeckého kraje	129	162	29	292
Libereckého kraje	134	211	45	276
Královéhradeckého kraje	110	137	14	251
Pardubického kraje	154	313	49	355
kraje Vysočina	112	224	10	461
Jihomoravského kraje	214	338	35	606
Olomouckého kraje	202	243	58	439
Moravskoslezského kraje	252	689	38	747
Zlínského kraje	64	80	1	391
HZS ČR celkem	2 602	4 195	765	6 057

skýtá možnosti jak zpracovat dokumentaci, která odpovídá podmínkám i organizační struktuře dotčené právnické osoby nebo podnikající fyzické osoby.

Časté otázky se týkají vedení dokumentace požární ochrany nad rámec povinností odpovídajících kategorií provozovaných činností podle zákona o požární ochraně. Jedná-li se o „nadstandardní“ zabezpečení požární ochrany, vždy je třeba rozlišit, je-li takovou dokumentací dokládáno plnění některé povinnosti na úseku požární ochrany, či nikoli. Je-li takovou dokumentací dokládáno plnění některé povinnosti na úseku požární ochrany, pak jedná-li se o závadu v jejím obsahu (nekontroluje se formální stránka dokumentace), orgán státního požárního dozoru uvede v zápisu o požární kontrole (§ 31 odst. 1 písm. a/ a odst. 2 zákona o požární ochraně), kterým předpisem byla povinnost stanovena, a zpravidla připojí též předpis obsahující příslušné podrobnosti. Orgán stanoví opatření ve smyslu § 31 odst. 2 zákona o požární ochraně. Opatření se vždy stanovuje k odstranění závady v dodržování, resp. nedodržování povinnosti, která kontrolovanému subjektu vznikla.

POŽÁRY VE ŠKOLSTVÍ V LETECH 2001 AŽ 2004

Pro ilustraci uvádíme některé údaje pořízené ze statisticky sledovaných údajů k požárům ve školství. Z těchto přehledů mohou provozovatelé činností získat řadu přínosných informací zejména pro cílené zaměření prevence a soustředění větší pozornosti na rizikovější místa.

Mezi technickými závadami jsou evidovány závady na zářivkových tělesech, elektrických vařičích, nápojovém automatu, keramické vypalovací peci, hří věji, odsávacím zařízení, zpětném projektoru, pračce, myčce nádobí, úhlové brusce a plynovém kotli. Mezi případy, kdy bylo možné vznik události spojovat s nedbalostí patří, kromě kouření, také vznícení propan-butanového zapalovače a vznícení propan-butanového školního kahanu. Četné jsou případy úmyslného zapálení školních nástěnek (např. z polystyrenu, hobry, korku).

Velmi příznivé je zjištění, že u 50 % případů byla plocha požáru do 1 m². U 35 % případů byla tato plocha od 2 m² do 10 m² a u 15 % požárů byla plocha větší.

Zajímavé jsou rovněž údaje o použité hasební látce k uhašení požáru. Vodou bylo uhašeno 48 % požárů, pomocí CO₂ 4 % a práškem 6 %. Pro osoby,

Přehled vybraných statisticky sledovaných údajů:

Oblast školství	2001	2002	2003	2004	2005
počet požárů	60	70	72	61	80
škoda mil. Kč	1,3	2,0	20,3	19,3	7,1
počet usmrcených osob	0	2	0	0	0
počet zraněných osob	2	0	6	10	5
počet evakuovaných a zachráněných osob	0	44	347	245	81

Objekty, kde vznikl požár	2001	2002	2003	2004	2005
mateřské školy	7	9	7	3	9
základní školy a zvláštní školy	25	29	22	19	19
učňovské školy, učiliště, střední odborné školy, gymnázia	13	7	13	9	12
vysoké školy	2	2	6	2	1
zdravotnické školy a ústavy pro vzdělávání	1	1	0	2	0
ostatní – např. klubovny, dětské tábory	0	0	2	4	2
tělocvičny	0	1	2	2	1
rekreační budovy	4	4	2	5	4
jídelny	1	1	0	1	1
provizoria	3	7	5	4	1
ostatní	4	9	13	10	30

Prostor, kde vznikl požár	2001	2002	2003	2004	2005
nezjištěn	10	10	11	13	24
učebny, přednáškové sály	8	7	15	7	3
dílny, laboratoře, kabinety	3	5	6	4	4
tělocvičny, převlékárny	0	4	2	5	1
jiné shromažďovací prostory	1	1	1	1	2
kanceláře, sociální zařízení	14	23	8	12	18
komínová tělesa	4	1	0	1	1
kotelny, výměníky	3	1	2	3	2
půdy, střechy	2	1	5	3	2
chodby, schodiště	4	9	10	9	7
ostatní	11	8	12	3	16

Příčina vzniku požáru	2001	2002	2003	2004	2005
neobjasněna	9	7	9	6	14
hra dětí s ohněm	8	13	8	7	14
úmyslné zapálení	8	17	19	13	14
kouření	10	6	4	9	6
jiná nedbalost	7	15	10	5	8
závada komínu	3	1	1	2	2
technická závada	12	11	21	19	21
jiná příčina	3	0	0	0	1

údaje poskytl oddělení analýz a statistiky odboru operačního řízení MV-HZS ČR

kteří se při požáru vyskytují, zejména zaměstnanci, bude povzbudivé, že bez jednotek požární ochrany bylo uhašeno 42 % požárů. Z toho lze vyvozovat, že školení o požární ochraně a dostupnost a provozuschopnost prostředků k hašení (především hasicích přístrojů a hydrantů) může významně ovlivnit rozvoj požáru a tím i následné škody.

Dalším sledovaným hlediskem je rozšíření požáru v budově. Rozborem je možné dostat se k velmi zajímavým poznatkům. V 79 % z celkového počtu požárů byl požár omezen na místnost

vzniku; hlavními důvody jsou zejména rychlost uhašení a dále členění stavby do požárních úseků. Horizontální nebo vertikální rozšíření bylo zaznamenáno ve 3 % případů a požár halového objektu bez vnitřního dělení ve 4 %.

Text: plk. Ing. Bohumila JENERÁLOVÁ, mjr. Ing. Květoslava SKALSKÁ, kpt. Ing. Zdeněk RÁŽ
MV-generální ředitelství HZS ČR
Statistické údaje: pplk. Ing. Vladimír VONÁSEK a por. Bc. Pavel LUKEŠ,
MV-generální ředitelství HZS ČR